

**YAZILI VE SÖZLÜ KAYNAKLARA GÖRE TÜRKİYE SELÇUKLULARI
DEVİRİNDE KAYSERİ'DE ŞEYH VE DERVİŞLER**

Ali KOZAN*

Özet: Anadolu'nun fetih ve iskânı, XI. yüzyılın başlarında Oğuz akınlarıyla başlamış, Büyük Selçuklu Devleti devrinde kazanılan Malazgirt Savaşı'yla(1071) sürmüştür. XIII. yüzyıldan itibaren de Moğol istilasıyla bu süreç devam etmiştir. Bu süreçte, bölge halkının Türkleşmesi ve İslâmlaşmasında Anadolu'ya gelen dinî-sosyal zümrelerin de etkisi bulunmaktadır. Orta Asya'nın farklı bölgelerinden gelen bu zümreler, *Horasan Erenleri* olarak adlandırılmışlardır. Bunların dışında, Anadolu'da yerleşik olan derviş zümrelerinin de halk İslâmı'nın oluşmasında etkileri bulunmaktadır. Bu gruplar ise *Rum(Anadolu) Erenleri* olarak isimlendirilmektedir.

Türkiye Selçuklu Devri halk İslâmını şekillendiren bu şahsiyetler Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde faaliyetlerde bulunmuşlardır. Söz konusu zümrelerin varlığına Kayseri yöresinde de rastlanılmaktadır. Seyyid Burhâneddîn, Said bin Sungur, Seyyid Şerif, Ebce Sultan bunlardan birkaçıdır. Bu şahısların bir kısmıyla ilgili yazılı kaynaklar mevcuttur. Bir kısmı ise sözlü gelenekle, zâviye, tekke, türbe ve mezarları ile günümüze kadar taşınmışlardır.

Çalışmamız, Türkiye Selçuklu devrinde Kayseri yöresine gelen bu şahısların kimlikleri, öğretileri ve yöre halkı üzerindeki etkileri üzerinedir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Halk İslâmı, Horasan Erenleri, Tasavvuf, Kayseri, Seyyid Burhâneddîn.

**According to Written and Oral Sources Shaikh and Dervishes in
Kayseri at the Period of Turkey Seljuks**

Abstract: Conquest and settlement in Anatolia, began with Oğuz invasions in early XI. century and continued with Battle of Malazgirt(1071) which won in during the Great Seljuk Empire. This process continued with Mongol invasion as from XIII. century. During this period religious and social groups which came to Anatolia has also affect at the Turkification and Islamization of local folks. These groups were called the Khorasan Erens, who came from different regions of Central Asia. Apart from these classes, the dervishes which settled in

---

* Nevşehir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü. alikozaan@nevsehir.com

Anatolia has also assist the emerge of folk Islam in Anatolia. These groups were called the Anatolian Erens.

These figures who have shaped the folk Islam in Turkey Seljuks period, involved activities in various regions of Anatolia. The presence of these class are seen in the region of Kayseri, namely Seyyid Burhâneddîn, Said bin Sungur, Seyyid Şerif, Ebce Sultan were some of them. Written resources about some fractions of these people are available. Some of these people has reflections on present days with oral tradition, lodges, tombs and graves.

Our study focuses upon the identity, creed and the affects to the local folks of whose came to Kayseri region during Turkey Seljuk period.

Key Words: İslâm to Anatolian Folk, Khorasan Erens, Mysticism, Kayseri, Seyyid Burhâneddîn.

Giriş

XI. yüzyılın ortalarından itibaren Türk-İslâm unsurların gerçekleştirdiği planlı fetih politikası sonucunda Anadolu’nun yurt edinilme süreci başlamıştır. Bu süreçte Anadolu’da Türkmen nüfus iskânının da daha çok Tuğrul Bey, Alparslan ve Melikşah gibi Selçuklu sultanlarının faaliyetleri ile ve özellikle Malazgirt Savaşı’ndan sonra gerçekleştiği görülmektedir. Nitekim Selçuklu Hanedanı etrafında toplanan Oğuz Türkleri de XI. asırda önce Horasan, İran ve Azerbaycan’a sonra Irak, Anadolu ve Suriye’ye gelmişlerdir. Dolayısıyla bu süreç yoğun olarak Mâverâünnehir, Horasan, Azerbaycan, Erran ve Harezm kökenli birçok Türkmen’in iskân edildiği bir süreç olup, Selçuklu fetihleri sonrasında, Selçuklu Devleti’nin yıkılış sürecinde ve 1218 yılından itibaren ilk etkilerini, Mâverâünnehir daha sonra da Harezm ve Horasan’da gösteren Moğol istilası etkisiyle XIV. yüzyıla kadar devam etmiştir.¹ Özellikle Moğol istilasıyla birlikte, bu ülkelerdeki birçok şehir harabeye çevrilmiş, buralarda meskûn halk katliama uğramış, yurtsuz bırakılmış ve göç etmek zorunda kalmışlardır.

Kaynaklar, bu dönemde Türkistan, Azerbaycan, Horasan ve Harezm’den gelerek Anadolu’ya yerleşen Türkmen nüfusuyla birlikte bu bölgeye gelen Türkmen dervişlerinden de bahsetmektedir. Anadolu halk İslâmı’nın şekillenmesinde etkili olan bu dervişler, Orta Asya’da İslâmiyet’in yayılmasına önayak olan ve Ahmed Yesevî ile başlayan Türk-İslâm sûflük geleneğini Anadolu’ya taşıyan zümrelerdir.²

¹Faruk Sümer, Oğuzlar(Türkmenler), Ana Yayınları, İstanbul 1980, ss. 111-137; Zeki Velidi Togan, Umumi Türk Tarihine Giriş, Enderun Yayınları, İstanbul 1981, ss. 206-222; Osman Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993, s. 505; Ali Sevim, Anadolu’nun Fethi Selçuklular Dönemi, TTK, Ankara 2000, s. 42.

²Ahmet Yaşar Ocak, Türk Sûfliliğine Bakışlar, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, s. 33, 51; Irène Mélikoff, Uyur İdik Uyardılar(Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları), Demos Yayınları, İstanbul 2009, s. 150-151.

Âşıkpaşazâde (1393?/1481)’nin, Abdalân-ı Rûm, Gâziyân-ı Rûm, Bâciyân-ı Rûm ve Âhiyân-ı Rûm olarak zikrettiği³ bu zümreler, genel anlamda kaynaklarda ve Anadolu halkı arasında Horasan Erenleri olarak adlandırılmışlardır.

Bahsedilen bu zümrelerin dışında, Anadolu’da yerleşik olan ve Türkistan veya Horasan temelli olarak adlandırılacak bir zümreden de bahsedilmektedir. Bu zümre ise daha çok, Mevlânâ, Hacı Bektaş, Sadreddin Konevî ve Yunus Emre tarafından temsil edilen ve Anadolu merkezli olan Anadolu(Rum) sûfliği sentezidir.⁴

Bu dönemlerde Anadolu’da bulunan derviş zümreleri arasında Kalenderlik ve Haydarîlik gibi gayr-i sünnî İslâm yorumu içerisinde yer alan tarikatlar yanında, Mevlevîlik, Sühreverdiklik, Kübrevîlik, Nakşibendîlik, Kadîrîlik ve Rıfâîlik gibi sünnî tarikatlar da bulunmaktaydı. Dolayısıyla bu zümrelerin İslâmiyet’in tamamen gayr-i sünnî yönünü teşkil eden gruplar olduğu şeklinde yapılacak bir genelleme eksik ve yanlış bir yaklaşım olacaktır. Ayrıca adı geçen zümrelerin, tamamının İslâm dini içerisinde yer alan/İslâm dışı olmayan, farklı dinî-sosyal cemaatler/şubeler oldukları da belirtilmelidir.

İşte farklı tarikatlara mensup bu şeyh ve dervişlerin, daha önce bahsettiğimiz süreçte Anadolu’da stratejik önemi bulunan topraklarda vergiden muaf bir şekilde zâviye ve tekkelerini kurdukları ve öğretilerini yaydıkları görülmektedir.⁵ Menkıbe ve kerâmetleri anlatılan; halkın ihtiyaçlarıyla ilgilenen, onlardan biri gibi çalışan, onlara iyiliklerde bulunan; ilahiler ve dinî şiirler okuyan; dinî bilgileri zayıf Anadolu halkına medrese kökenli fakihlere göre daha basit, sade ve esnek bir dil kullanan ve bu yolla onları ikna edebilen; bazen hurâfeleri de içeren bir üslupla, kısacası halk diliyle konuşan bu dervişler, özellikle kırsal kesimlerdeki Anadolu Türk halkı tarafından benimsenerek kabul edilmişlerdir.

Adı geçen zümreler, bu bölgelerde bazen din ve mezhepler arasındaki ayrılıkları da dostluğa çevirmiş; din farkı gözetmeksizin yoksullara, muhtaçlara ve hastalara yardım etmiş ve bu sayede İslâmiyet, farklı dinlere mensup halkların da ilgisini çekmiştir. Dolayısıyla temsil, iskân ve fütuhât işleri kolaylaşmış, bu kolaylık ihtidâları da beraberinde getirmiştir.⁶ Hatta

³Âşıkpaşazâde, *Tevârih-i Ali Osman(Osmanoğullarının Tarihi)*, haz. Kemal Yavuz- M. A. Yekta Saraç, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul 2007, s. 486.

⁴Ocak, *Türk Sûfliğine Bakışlar*, s. 33.

⁵Ömer Lütfi Barkan, “*Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler: I İstila Devrinde Türk Dervişleri ve Zâviyeler*”, *Vakıflar Dergisi*, c. II, Ankara 1942, s. 281-289; Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, ss. 206-220; Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Marjinal Sûflik Kalenderîler(XIV-XVII. Yüzyıllar)*, *Türk Tarih Kurumu*, Ankara 1999, s. 60, 82, 83.

⁶Osman Turan, *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi*, Turan Neşriyat, c. II, İstanbul 1993, s. 167; Osman Çetin, *Anadolu’da İslâmiyet’in Yayılışı*, Marifet Yayınları, İstanbul 1990, s. 163;

Anadolu’nun farklı yerlerinde türbe ve dergâhları bulunan bu zümrelere gösterilen saygının, sözlü gelenek çerçevesinde günümüze kadar aktarıla geldiği görülmektedir.

Nitekim o dönemlerden kalma şeyh, derviş türbe ve dergâhları bu durumu doğrulamaktadır. Mevlânâ, Yunus Emre, Hacı Bektâş-ı Velî, Horos Dede, Avşar Baba, Pîr Dede, Emîr Çin Osman, Geyikli Baba, Abdal Musa, Şeyh Nusret ve Gajgaj türbeleri bunlar arasında gösterilebilir.⁷ Bu yapılar, söz konusu mekânlarda yattıklarına inanılan velî tipleri ile ilgili bir takım ziyaret ritüellerinin oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Bu mekânların çoğu günümüzde hâlâ ziyaret edilmektedir. Ziyaret amacının ise genellikle dilek, dua, şifa, bereket ve adak adama amaçlı olduğu görülmektedir.⁸

Çalışma sahamız olan Kayseri’ye yakın bölgelerde de birçok şeyh ve derviş olduğu bilinmektedir. Örneğin Kırşehir’de Ahmed Yesevî’nin yedinci halifesi ve Babaî Şeyhi Emir Çin Osman; Aksaray’da Şeyh Hamîd-i Velî (Somuncu Baba); Nevşehir’de Hacı Bektâş-ı Velî; Sivas’ta Arap Dede, Gâzî Baba⁹ gibi isimler yer almaktadır. Dönem Kayseri’inde de bu şahsiyetlerin köy ve şehir merkezlerine gelerek bir takım faaliyetlerde buldukları görülmektedir. Çoğunun ismi yazılı kaynaklarda belirtilen bu şahsiyetler, tarih metodolojisi içerisinde aslında pek de itibarı yok gibi gözükken sözlü tarih malumatıyla da pekişmektedir. Bu noktada söz konusu kaynak türünün her ne kadar alıntı yapılan kaynağın hayal gücünü yansıtmaya riskini taşıdığı bilinse de, asırlar boyunca gelen tecrübe ve hatıraların insan hafızasında korunmuş olabileceği gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Nitekim Yediyıldız da, konuyla ilgili bir çalışmasında Ordu’daki birçok yer ismi ve yöresel inançların tarihî realitelerle örtüştüğünü belirtmektedir.¹⁰

Tarafımızdan yapılan kaynak taraması, saha çalışması ve sözlü tarih çalışması sonucunda Türkiye Selçukluları devrinde Kayseri’de tespit edilen şeyh ve dervişler hakkında edinilen malumat aşağıda zikredilmiştir.

Kadir Özköse, “Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması’nda Tasavvufî Zümre ve Akımların Rolü”, s. 276-277, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 7, S. 1, Sivas 2003, ss. 249-279.

⁷Fuad Köprülü, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1987, s.47-48.

⁸Yöre insanının, söz konusu ziyaret yerlerinde uyguladığı ritüellerle ilgili olarak bkz. Günay vd., Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması-Kayseri Örneği-, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2001.

⁹Bkz. Doğan Kaya, “Sivas’ta Yatmakta Olan Horasan Merkezli Anadolu Erenleri”, Halk Bilimi Araştırmaları, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2002, ss. 261-285.

¹⁰Bahaeddin Yediyıldız, “Ordu Yöresine Ait Bazı Folklor Unsurlarının Tarihî Kökenleri”, III: Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri IV, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1987, s. 439-446.

1. Seyyid Burhâneddîn Huseyn Muhakkik-i Tirmizî(1165-1244)

Selçuklu dönemi Kayseri’si şahsiyetlerinin en önemli simalarından biri olan Seyyid Burhâneddîn Hüseyin, bugünkü Özbekistan’ın Afganistan sınırında yer alan Tirmiz şehrinde 1165/1169(?) yılında doğmuştur. Soyu Hz. Hüseyin’e dayandırıldığından, “*Seyyid*” ve “*Hüseyinî*”; kalplerdeki sırları bilmesi ve Şems-i Tebrizî’nin Konya’ya gelişini Mevlânâ’ya önceden haber vermesi dolayısıyla “*Seyyid-i sırdân*”; Mevlânâ tarafından anıldığı üzere “*Burhâneddîn, burhân-ı dîn, burhân*” ve tahkik ehli bir sûfi olduğunu belirten “*Muhakkik*” lakaplarıyla tanınır.¹¹ Erbâb-ı tarîkat nazarında ise “*Seyyid Serdâr*” ünvanıyla meşhûrdur.¹²

1208’de Afganistan’ın Belh şehrinde Mevlânâ’nın babası Bahaeddin Veled’in müridi olmuş¹³ ve farklı dönemlerde 1219 yılına kadar hizmetinde bulunarak tarîkat adâbını ondan almıştır. Dolayısıyla daha önce zikrettiğimiz Horasan erenleri zümresine mensup olduğu görülmektedir. Sultânü’l-Ulemâ Bahâüddîn Veled’in 1231’de ölümünden sonra, 1232 yılında 57 yaşlarında Konya’ya gelmiş¹⁴, Sincarî Mescidi’nde bir süre inzivaya çekilmiş, daha sonra babasız ve hocasız kalan Mevlânâ’yı Larende(Karaman)’den Konya’ya çağırarak manevî tahsilini üzerine almıştır. Bu dönemde Halep ve Şam’da aldığı eğitimden sonra Kayseri’ye dönen Mevlânâ’yı burada ardı ardına üç kere halvete sokarak hâl ehli yapmış ve daha sonra Konya’da irşâd için Mevlânâ’ya icazet vermiştir.¹⁵ Mevlânâ’ya tasavvuf eğitimi verdikten sonra 1239-40 yılında, çok sevdiği ve gece gündüz Allah’a yakardığı söylenen Ali Dağı¹⁶,nın bulunduğu Kayseri’ye gelerek dergâhını kurmuştur.¹⁷ Yine Kayseri’ye gelişinin

¹¹Abdurrahman Câmî, Nefehâtü’l-Üns Min Hadaratı’l-Kuds, terc. Lâmi’î Çelebi, Marifet Yayınları, İstanbul 1993, s. 515; Ali Rıza Karabulut, Mevlânâ’nın Hocası Seyyid Burhâneddîn Hz.leri ve Kayseri İlmiye Tarihinde Meşhur Mutasavvıflar, Seyyid Burhâneddîn Vakfı Yayınları, Kayseri 1994, s. 7; Ahmed Nazif, Kayseri Meşhurları(Kayseriye Meşâhiri), sad. Meserret Diriöz, Haydar Ali Diriöz, Kayseri 1991, s. 3.

¹²H. Mehmed Zeki Koçer, Kayseri Uleması, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul 1972, s. 13.

¹³Lokmanî Dede, Menâkıb-ı Mevlânâ, haz. Halil Ersoylu, TDK Yayınları, Ankara 2001, s. 129.(1244-1245. beyitler)

¹⁴Ahmed Eflakî, Menâkıbu’l-Arifin, yay. Tahsin Yazıcı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1976, c. I, ss. 56-57; Ferîdün bin Ahmed-i Sipehsâlâr, Mevlânâ ve Etrafindakiler Risâle, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1977, s. 118.

¹⁵1241-42’da gerçekleşen bu olay esnasında Mevlânâ 30, Seyyid Burhâneddîn 75 yaşındadır. Bkz. Sahih Ahmed Dede, Mevlevîlerin Tarihi, haz. Cem Zorlu, İstanbul 2003, s. 159.

¹⁶Halen üç tepeden oluşan Ali Dağı’nın Erciyes Dağı’na en yakın tepesinde bir mescit kalıntısının temellerinin olduğu söylenmektedir. Bkz. Ahmet Sevgi, Seyyid Burhâneddîn Muhakkiki Tirmizî(Mevlânâ’nın Hocası)/1166-1240, Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları No:19, Kayseri 1995, s. 25.

¹⁷Eflakî, Menâkıbu’l-Arifin, ss. 56-60, 81-84; Ferîdün bin Ahmed-i Sipehsâlâr, Mevlânâ ve Etrafindakiler, ss. 117-120; Osmanzâde Hüseyin Vassâf, Sefîne-i Evliyâ, c. 1, haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, Kitabevi, İstanbul 2006, s. 359; Köprülü, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, ss. 218-219; Mehmet Çayırdağ, Seyyid Burhâneddîn Hüseyin, Kayserideki Eski Eserleri Müzeleri ve Turizmi Sevenler Derneği, Kayseri 1982, s.3. Seyyid Burhâneddîn’in

sebepleri olarak, Kayseri’de onu himâye eden bir çevrenin olması (ki onun bir süre talebesi de olan Selçuklu veziri İsfahanlı Sâhib Şemsü’l-Dîn¹⁸,in onu himâye ettiği bilinmektedir.) veya o dönemde Kayseri’nin ilim, sanat ve ticaret merkezi olarak Konya’dan ileri olması gösterilmektedir.¹⁹

XIII. asırda Kayseri’de kurduğu ve Mevlevîlik tarikatının da merkezi olarak kabul edilen dergâhının nerede olduğu kesin olmamakla birlikte halk arasında Han Camii’nin güneyinde yer alan Hakırdak Camii, onun mescidi ve çilehânesi olarak bilinmektedir. Mehmet Çayırdağ ise, Seyyid Burhâneddîn dergâhının ve çilehânesinin Mevlânâ’nın torunu Ulu Arif Çelebi’nin aktardığı bir rivayetten de anlaşılacağı üzere bugünkü kale yakınlarındaki Kayseri Mevlevîhânesi’nin yerine yapılan Bayram Paşa Vakıf İşhamı’nda yer aldığını belirtmektedir.²⁰

Seyyid Burhâneddîn, Kayseri’de Sultan Alaaddin Keykubad’ın eşi Mahperi Hatun tarafından yaptırılan Hunad Hatun Camii bitişiğinde halen müze olarak kullanılan medresede ders vermiş, Hakırdaklı Camii’nde bir süre imamlık yapmış, fakat istiğrak hali sebebiyle namazda uzun süre durması üzerine cemaatten af dileyerek görevi terk edip caminin yanındaki halvethânedeki inzivâya çekilmiştir.²¹

Seyyid Burhâneddîn’in ölüm tarihi kesin olmamakla birlikte, Bahaeddin Veled’in vefatından bir yıl sonra Konya’ya geldiği ve burada 9 yıl Mevlânâ’nın şeyhliğini yaptığı dikkate alınarak, ölümünün 1241/1242 veya 1244 tarihlerinde olduğu tahmin edilmektedir.²²

Kayseri’de büyük bir törenle defnedildiği anlaşılan Seyyid Burhâneddîn’in kabri üzerine Selçuklular ve Beylikler devrinde bir türbe yapılmadığı anlaşılmaktadır. Hatta üzerine türbe yapmak isteyen Vezir Şemseddin

---

Kayseri’ye gelişini daha çok siyasî nedenlere bağlayan bir çalışma için bkz. Ahmet Akşit, *Mevlevî Yazarların Seyyid Burhâneddîn’in Kayseri’ye Gidişi Hakkındaki Rivayetlerine Dair*, Tarih İncelemeleri Dergisi, c. XIX, S. 1, Temmuz 2004, s. 7.

¹⁸**Sahib Semseddin İsfehani:** Anadolu Selçuklu sultanlarından I. İzzeddin Keykavus, I. Alaaddin Keykubad, II. İzzeddin Keykavus ve IV. Kılıçarslan devirlerinde münşilik, ordu kumandanlığı ve II. Keyhüsrev’den itibaren öldürüldüğü tarih olan 1249 yılına kadar sahiplik(vezirlik) hizmetinde bulunmuş Selçuklu devlet adamıdır. Bkz. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, ss. 321-470.

¹⁹Mikail Bayram, Moğollar tarafından vezirlik makamına getirilen Sahib Şemseddin İsfehani’nin Seyyid Burhâneddîn’i himaye etmesini ve Moğolların Seyyid Burhâneddîn’e saygı gösterip ayağına para saçmalarını, Türkmenlere muhalif çevrelerin Moğollar tarafından desteklenmesi olarak nitelendirmektedir. Ayrıca Bayram’a göre İran asıllı dervişler bu dönemde Türkmen asıllı dervişler ve ahilerle de çatışma halindedir. Bkz. Mikail Bayram, *Devrinin Siyasi Olayları İçinde Seyyid Burhanu’d-Dîn*, I. Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri, 7-13 Nisan 1987, ss. 86-88.

²⁰Mehmet Çayırdağ, *“Seyyid Burhâneddîn’den Sonra Kayseri’de Mevlevîlik”*, III. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri(06-07 Nisan 2000), Kayseri 2000, s. 103.

²¹Eflakî, *Menâkıbu’l-Arifin*, c. I, ss. 61-62.

²²Seyyid Burhâneddîn’in ölüm tarihi ile ilgili değişik görüş ve kayıtlarla ilgili olarak ve farklı bir vefat tarihi(1246) veren bir çalışma için bkz. Abdullah Satoğlu, *Mevlânâ’nın Hocası Seyyid Burhâneddîn*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayın No: 31, Kayseri 1999, ss. 48-50.

İsfehânî'nin rüyasına girerek, gök kubbeden daha büyük türbe olamayacağı ve bu sebeple türbe istemediği şeklinde rivayetler bulunmaktadır.²³ Evliya Çelebi de Seyyid Burhâneddîn'in kabrini Kayseri'deki ziyaret yerleri arasında göstermektedir.²⁴ Bugünkü türbe, Sadrazam Ahmed Cevad Paşa(1891-1895)'nın, Sultan II. Abdülhamid'e sunduğu telhîs üzerine, sultanın emriyle 1894 yılında vakıf bütçesiyle yaptırılmıştır.²⁵

Seyyid Burhâneddîn'in *Maârif*²⁶ adlı eserinden başka, *Sûre-i Muhammed*(on bir ayetin tefsîri) ve *Sûre-i Fetih*(sekiz ayetin tefsîri) tefsîrinin olduğu da bilinmektedir. *Maârif* ve *Tefsîr*, 1960 yılında Bediüzzaman Fûrûzanfer tarafından neşredilmiştir. 1972 yılında da Gölpınarlı tarafından tercüme edilmiştir.²⁷

Kayseri’de yaşadığı süreçte zaman zaman Ali Dağı’na çıkarak riyazete çekildiği, Mevlânâ’yı Kayseri’de halvete soktuğu, müderrislik ve imamlık yaptığı, hikmetli sözlerle halkı irşâd ettiği, 1243 yılında Kayseri’nin Moğollar tarafından işgaline şahit olduğu kabul edilmektedir.

Mevlânâ, onunla ilgili olarak Mesnevi’de, “*Piş, ol da bozulmadan kurtul. Yürü, Burhân-ı Muhakkik gibi nûr ol. Kendinden kurtuldun mu tamamıyla burhân olursun. Kul yok oldumu sultân olur.*” diyerek şeyhini taltîf etmiştir.²⁸

Selçuklu Anadolu’suna yerleşen dervişlerin en önemli özelliklerinden birisi de gösterdiklerine inanılan kerâmetleridir. Şihâbeddîn Sühreverdî'nin Rum diyarına gelerek Seyyid Burhâneddîn'in yanına vardığında onu ateş külü üzerinde oturur vaziyette bulması ve lisân-ı hâl ile mukâleme ettikleri rivayeti buna örnek olarak gösterilebilir.²⁹

Bir başka kerâmetinin de Kayseri’ye dönmesine razı olmayan Mevlânâ’ya, “*Buraya kuvvetli bir aslan yöneldi, bende bir aslanım, birbirimizle*

²³Eflakî, Menâkıbu'l-Arifîn, c. I, s. 151.

²⁴Bkz. Evliya Çelebi Seyahatnamesi, c. II-IV, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1986, s. 147.

²⁵Sözkonusu telhîs metni için bkz. Çayırdağ, “*Seyyid Burhâneddîn'den Sonra Kayseri’de Mevlevîlik*”, ss. 112-113.

²⁶**Maârif:** Seyyid Burhâneddîn'in sözleri, sohbetleri vaazları ve müridleri ile karşılıklı konuşmalarının yer aldığı eserinin adıdır. Eserin sonunda Muhammed ve Fetih Sûrelerinin tefsîri de bulunmaktadır. Bkz. Seyyid Burhâneddîn, Maarif, terc. Ali Rıza Karabulut, Mektebe Yayınları, Kayseri 1995, ss. 11-12; Mehmet Önder, “*Seyyid Burhâneddîn'in Maarif'i*”, I. Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri, 7-13 Nisan 1987, s. 84.

²⁷Ali Rıza Karabulut, “*Seyyid Burhâneddîn Tirmizi'nin Tevhid ve İbadet Konularındaki Bazı Düşünceleri*”, I. Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri, 7-13 Nisan 1987, s. 91; aynı yazar, “*Seyyid Burhâneddîn Tirmizi'den Ahmet Remzi Dede'ye Kadar Meşhur Kayseri İlim Adamları ve Eserleri*”, II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri(16-17 Nisan 1998), Kayseri 1998, s. 239.

²⁸Mevlânâ, Mesnevî, çev. Veled İzbudak, İstanbul 1988, c. II, s. 101, beyit 1319-1320.

²⁹Seyyid Burhâneddîn'in müridleri, onun Şihâbeddîn Sühreverdî ile niçin konuşmadığını sorduklarında “*Ehl-i hâl önünde zebân-ı hâl gerektir, zebân-ı kâl değil.*” şeklinde cevap verdiği belirtilir. Bkz. Eflakî, Menâkıbu'l-Arifîn, c. I, s. 72; Câmî, Nefehâtü'l-Üns Min Hadarâti'l-Kuds, s. 515; Hüseyin Vassâf, Sefîne-i Evliyâ, s. 358.

geçinemeyiz, bu sebeple gitmek istiyorum.” diyerek, Şems-i Tebrizî’nin Konya’ya geleceğine beş yıl önceden işaret ettiği rivayet edilir.³⁰

24 Şubat 1231’de, Tirmiz’de hikmetli bilgiler vermekle meşgulken birdenbire: “Yazık, yazık şeyhim bu toprak âleminde temiz âleme göçtü.” diyerek feryâd edip ağlaması ve Anadolu’ya geldiğinde Bahaeddîn Veled’in kendisinin hissettiği gün öldüğünü öğrenerek orada cenaze namazı kılması da kerâmetleri arasında gösterilmektedir.³¹

Yine babasının ölümünden sonra Larende(Karaman)’de bulunan Mevlânâ’ya bu şehrin uzun süre kalınacak bir yer olmadığını ve o dağdan Konya’ya ateşler yağacağını söylemesi(yani Karamanoğulları’nın Konya’yı alacaklarına işaret etmesi) de kerâmetleri arasında gösterilmektedir.³²

Mevlânâ’nın halifesi Çelebi Hüsameddin’in Mevlânâ’dan naklettiği bir rivayete göre ise, Seyyid Burhâneddîn, Horasan’da Biyabenk adında bir şehre ziyarete gider. Burada şehrin ileri gelenleri tarafından hürmetle karşılanır. Fakat burada bulunan Şeyhülislâm nâm birisi şeyhi görmeye gitmez. Bunun üzerine şeyh, Şaban’ın son on gününden bir gün o zatın ayağına gider ve bunun üzerine Şeyhülislâm Seyyid’in elini öperek özür diler. Şeyh’e Ramazan ayının onuncu günü hamama giderken hamam yolunda karşısına çıkan mülhitler tarafından öldürüleceğini haber verir. Ramazan’ın onuncu günü şeyh, mülhitler tarafından öldürülür.³³

Başka bir rivayete göre de, Seyyid Burhâneddîn Camii Kebîr’de bir gün vaaz etmek üzere kürsüye çıkarak, başındaki fesi şöyle eliyle bir çevirmiş ve camiyi dolduran cemaat hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştır. Dakikalarca devam eden bu halden sonra Seyyid Burhâneddîn fesini düzeltmiş ve tek kelime konuşmadan kürsüden inmiş. Kendisine gelen halk da sükûnetle camiden ayrılmıştır.³⁴

Seyyid Burhâneddîn’in, vefatı esnasında da kerâmet gösterdiğine inanılır. Bu kerâmete göre o, hizmetkârına bir testi su hazırlamasını emreder. Hizmetçisi denileni yerine getirip Seyyid’e “Suyu ısıttım.” deyince Seyyid, “O halde git kapıyı sıkıca kapa ve damda, ‘Garib Seyyid dünyadan göçtü’ diye haber ver” der. Bunun üzerine hizmetçi dışarı çıkar ve kapı deliğinden içeriye baktığında Seyyid’in boy abdesti alarak ruhunu teslim ettiğini görür.³⁵

Günümüzde Kayseri Seyyid Burhâneddîn mezarlığı içerisinde yer alan türbesinin giriş kapısının üzerinde “Fart-ı âdab ile gir zâir-i muhlis ki budur, merkad-ı muhterem-i Hazret-i Burhânuddîn, çeşm-i irfânına kuhl ister isen

³⁰Ferîdûn bin Ahmed-i Sipehsâlâr, Mevlânâ ve Etrafindakiler, s. 120.

³¹Eflakî, Menâkıbu’l-Arifîn, c. I, s. 56.

³²Eflakî, Menâkıbu’l-Arifîn, c. I, s. 57.

³³Eflakî, Menâkıbu’l-Arifîn, c. I, s. 59.

³⁴Eflakî, Menâkıbu’l-Arifîn, c. I, s. 61.

³⁵Eflakî, Menâkıbu’l-Arifîn, c. I, ss. 67-68.

olmalısın, cebhe sây-ı kadem Hazret-i Burhânuddîn³⁶” yazılıdır. Türbesi günümüzde ona dua ederek maneviyatından feyz almak ve hastalıklara şifa aramak gibi amaçlarla ziyaret edilmektedir.

Kendisiyle ilgili kaynaklarda ve eserlerinde halka söylemiş olduğu hikmetli sözlerini bulmak mümkündür. Bu bağlamda onun Allah ve Peygamber sevgisine; Allah’ın bağışlayıcılığına; Allah’ın nimetlerine nankörlük edilmemesi gerektiğine, cenneti ön planda tutmasına, güzel ahlaka, öfke kontrolüne, nefsin ıslâhına, tasavvuf ilminin önemine, hilim ve mütevâzîliğe, cömertliğe, Vahdet-i Vücûd felsefesine vurgu yapan bir mutasavvıf olduğu görülmektedir.³⁷

Arşiv kayıtlarında ise, Seyyid Burhâneddîn’e ait zâviyeye yapılan bir türbedâr atamasına rastlanmaktadır. Bu kayda göre dönemin Bayram Paşa Mevlevîhânesi’nde şeyh ve mütevellî olan ve aynı zamanda da Seyyid Burhâneddîn Zâviyesi’nin türbedarlığını yapan Şeyh Mustafa Dede’nin vefatıyla yerine Derviş Ali el-Mevlevî getirilmiştir.³⁸ Bu atama kaydında Seyyid Burhâneddîn’in takipçilerinin Mevlevî tarikatına müntesib oldukları görülmektedir. Nitekim Kayseri’de XVIII. yüzyılda bir Mevlevîhâne olduğu ve Seyyid Burhâneddîn zâviyesine görevlendirilen türbedârların da Mevlevî tarikatından oldukları görülmektedir.

2. Said bin Sungur/Şeyh Emîr/Dev Ali

Türk devri tarihine ait kayıtları, Türkiye Selçuklu Devleti’ne kadar uzanan Develi’de³⁹ yaşadığına ve burada öldüğüne inanılan bir diğer şahsiyet ise Şeyh Emir(Dev Ali veya Said bin Sungur)’dir. Halen Develi halkı arasında Dev Ali Türbesi olarak bilinen türbesi, Osmanlı tarihi kaynaklarında Şeyh Emir Zâviyesi şeklinde zikredilmektedir. Günümüzde tahrip olmuş olan türbe kitabesini okuyan araştırmacılar ismini Büyük Emir⁴⁰, Said bin Sungur⁴¹ şeklinde okumuşlardır.

³⁶“*Ey ihlaslı ziyaretçi burası Hazreti Seyyid Burhâneddîn’in hürmete lâyık türbesidir büyük bir edeble gir, eğer irfânın gözüne sürme çekmek istersen Burhâneddîn Hazretlerinin ayağına alını sürmelisin.*”

³⁷Bkz. Seyyid Burhâneddîn, Maarif, ss. 30-107.

³⁸BOA, İE.TCT., 19/2077, 25 Rabûlâhîr 1126/10 Mayıs 1714.

³⁹İbn Bibi, el-Avâmiru’l-‘Alâiyye fi’l-Umûru’l-‘Alâiyye, haz. Adnan Sadık Erzi, TTK, Ankara 1956, ss. 611-615.

⁴⁰Hakkı Önkal, Anadolu Selçuklu Türbeleri, Ankara 1996, ss. 165-168; Kerim Türkmen, “*Develi Tarihine Işık Tutacak Kitabeler*”, Bütün Yönleriyle Develi I. Bilgi Şöleni, 26-28 Ekim 2002, s. 223.

⁴¹Mehmet Çayırdağ, “*Kayseri’de Selçuklu Dönemi’nde İnşa Edilen Tekgöz Köprüsü ve Dev Ali Türbesinin Kitabeleri*”, Zafer Bayburtlu Armağanı, Kayseri 2001, ss. 169-170.

Buradaki “*Büyük Emir*” ile belgelerdeki “*Şeyh Emir*” örtüşmektedir. Dolayısıyla halk arasında Dev Ali olarak bilinen türbenin, Osmanlı döneminin Şeyh Emir Türbesi olduğu görülmektedir.⁴²

Mimarî özelliklerinden hareketle araştırmacıların bir kısmı türbenin XIII. yüzyıl son çeyreğinde⁴³, Kayseri’deki benzerlerinden hareket ederek konuya yaklaşanlar ise XII. yüzyılın sonu ile XIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olabileceğini öne sürmektedirler.⁴⁴ Bazı sanat tarihçileri de, Dev Ali Türbesi’nin cenazelik katı planının Erzurum’daki Emir Saltuk Türbesi’nin cenazelik katını andırması nedeniyle türbesinin Anadolu’daki XII. yüzyıla ait sayılı türbeler arasına girebileceğine işaret etmektedir.⁴⁵

Türbesi Yukarı Develi’de Kopçullu Mahallesi’nde yer alan Dev Ali, yöre halkının inanişına göre, burada bulunan Seyyid Şerif, Seyyid İmâdeddîn ve Şeyh Ümmî ile birlikte Horasan’dan gelerek Anadolu’nun fethinde bizzat görev alan bir alp-erendir.⁴⁶ Dev Ali’nin Alparslan’ın komutanlarından olduğuna ve diğer şahsiyetlerle birlikte Develi Kalesi’nin fethinde önemli rol oynadıklarına da inanılmaktadır. İnanışa göre Dev Ali, kalenin ağaç kapı denilen giriş kapısı⁴⁷’nı yerinden sökmüş, daha sonra bir düşman askeri tarafından zehirli bir okla yaralanarak şehit olmuştur.⁴⁸

Dev Ali Türbesi’nde eskiden adak kurbanlarının kesildiği, yağmur dualarının yapıldığı ve özellikle çocuğu olmayanlar tarafından sıkça ziyaret edildiği aktarılmaktadır. Onunla ilgili anlatılan kerâmetler de vardır. Örneğin burada yatan şahsiyetlerin mübarek gecelerde bir araya geldikleri; Dev Ali’nin zaman zaman atıyla birlikte halktan bazı kimselere görüldüğü; pekmez küplerinin bu şahsın köye getirdiği bereketle taşıdığı; hayvanların kuyruklarının

⁴²Yusuf Küçükdağ, “*Hurufât Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Develi Kazası’nın Tekke ve Zâviyeleri*”, Türk Tasavvuf Araştırmaları, Çizgi Kitabevi, Konya 2005, ss. 415-426

⁴³Bkz. Orhan Cezmi Tüncer, *Anadolu Kümbetleri Selçuklu Dönemi*, C. I, Ankara, 1986, s. 140; Hakkı Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri*, Ankara, 1996, s. 168; Yıldırım Özbek, “*Develi’de Türk Mimarlık Eserleri*”, Sanatsal Mozaik Dergisi, İstanbul 2000, s. 57.

⁴⁴Bkz. Sultan Topçu, *Develi’deki Türk Eserleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2005, ss. 70-73; Çayırdağ, “*Kayseri’de Selçuklu Döneminde İnşa Edilen Tekgöz Köprüsü ve Dev Ali Türbesinin Kitabeleri*”, s. 170; Hakkı Önkal, “*Develi Türbelerinin Sanat ve Kültür Tarihimizdeki Yeri*”, Bütün Yönleriyle Develi I. Bilgi Şöleni, 26-28 Ekim 2002, ss. 225-229. Kerim Türkmen, “*Develi Tarihine Işık Tutacak Kitabeler*”, Bütün Yönleriyle Develi I. Bilgi Şöleni (26-28 Ekim 2002), Develi, 2003, ss. 219-224; Mehmet Çayırdağ, “*Develi Ulu Camii Minberi*”, Bütün Yönleriyle I. Develi Bilgi Şöleni (26-28 Ekim 2002), Develi, 2003, ss. 699-710.

⁴⁵Ahmet Gürlek, *Memleketim Develi*, Yeni Desen Matbaası, İzmir 1975, s. 214; Kayseri’deki Tarihi Vakıf Eserler, Kayseri Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Kayseri 1990, s. 1; Hakkı Önkal, “*Develi Türbelerinin Sanat ve Kültür Tarihimizdeki Yeri*”, s. 227.

⁴⁶Hatta Dev Ali’nin Alparslan’ın kız kardeşinin oğlu olduğu inancı da vardır. Mehmet Devellioğlu, 1951 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Yukarı Develi Mahallesi.

⁴⁷Halk arasında Dev Ali’nin söktüğüne inanılan kale kapısının, Develi Kalesi’nin aşığındaki Ağaç Kapıaltı adlı mevkide olduğuna inanılmaktadır.

⁴⁸Ömer Taş, 1946 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Yukarı Develi Mahallesi.

örülü bulunduğu; türbesine konulan su dolu ibriklerin sürekli boşaldığı; rahatsız edildiğinde halktan bazılarının rüyasına girerek uyardıkları şeklinde inançlara rastlamak mümkündür.⁴⁹

3. Seyyid Şerif

Yukarı Develi’de Camii Kebîr Mahallesi Tekke Sokağı’nda türbesi bulunan Seyyid Şerif de bölgede XIII. yüzyılda yaşadığı ve yöre halkı tarafından da alp özelliğiyle ön plana çıkan bir derviş olduğu kabul edilir. Kitabesinden 695/1296 yılında Seyyid Şerif adına yapıldığı anlaşılan türbesi de, XIII. yüzyıla ait bir Selçuklu yapısıdır.⁵⁰ Türbede Seyyid Şerif, hanımı ve iki kızı yatmaktadır.⁵¹

Sandukası üzerindeki yazılar Tahsin Özgüç-Mahmut Akok tarafından okunarak yayınlanmıştır.⁵² Sanduka üzerindeki Arapça metinde: “*Allah hâza ’l-meşhedü ’l-Şeyh-i Ekber Şeyhü ’l-abdâl Seyyid-i Şerifu ’r-Rufâî, nevverallâhu kabre(Allah. Bu meşhed, Allah nur içinde tutsun, en büyük şeyhü ’l-muhakkikîn Seyyidu ’l Abdâl Seyyid Şerif er-Rufâî’ye âittir.)*” yazılıdır.

Türbe, taç kapı üzerinde yer alan kitabesine göre ise, Şeyh Muhammed tarafından Rufâî tarikatı şeyhi Seyyid Şerif adına 695/1296 yılında yaptırılmıştır.⁵³ Bu tarikatın kurucusu olan Seyid Ahmed er-Rıfâî ise 1182’de vefat etmiştir.⁵⁴

Hurufât Defterleri’nde bu türbeden Seyyid Şerif Zâviyesi olarak bahsedilmektedir. Bu defterdeki belgeler ise müezzin tayini; zâviyeden birinin vefatı; hizmetlisinin maaşının ödenmesi ile ilgilidir. Bu zâviyenin bitişiğinde Seyyid Şerif’e ait bir türbenin bulunduğu dair beratın tarihi ise, 1181/1767’dir. Bu belgeye göre, Seyyid Şerif Türbesi vakfının mütevellîsi ve zâviyedarı iken vefat eden Şeyh Mehmed’in yerine oğlu Seyyid Mehmed’in ataması yapılmıştır.⁵⁵

⁴⁹Bekir Orfun, 1936 doğumlu, okur-yazar değil, çiftçi, Yukarı Develi Mahallesi; Mehmet Devellioğlu, 1951 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Yukarı Develi Mahallesi; Süleyman Seçilir, 1946 doğumlu, okur-yazar, kunduracı, Yukarı Develi Mahallesi.

⁵⁰Kayseri’deki Tarihi Vakıf Eserler, Kayseri Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Kayseri 1990, s. 1.

⁵¹Yaşar Kalafat, “Develi ve Yöresi Yatırları(Hak Aşıkları) Diyanet İşleri Başkanlığı Arşiv Kayıtlarına Göre”, Bütün Yönleriyle I. Develi Bilgi Şöleni (26-28 Ekim 2002), Develi, 2003, s. 471.

⁵²Tahsin Özgüç-Mahmut Akok, “Develi Abideleri”, Belleten, c. 19, Ankara 1995, s. 377-385.

⁵³Rufa-i tarikatının Kayseri’deki faaliyetleri hakkında geniş bilgi için bkz: Sadi Bayram, “Anadolu’da İlk Rufailer ve Hz. Zeynel Abidin Ali Er-Rufâî Soyuna Hakkında Yeni Hipotezler”, I. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (11-12 Nisan 1996), Kayseri, 2000, ss. 27-33, Seyyid Şerif’in Rıfâî olduğuna dair bkz. Hakkı Önkâl, Anadolu Selçuklu Türbeleri, Ankara 1996, ss. 289-290.

⁵⁴Mustafa Tahrallı, “Ahmed er-Rıfâî”, Maddesi, TDVİA, c.2, İstanbul 1989, s. 128.

⁵⁵Yusuf Küçükdağ, “Hurufât Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Develi Kazası’nın Tekke ve Zâviyeleri”, Türk Tasavvuf Araştırmaları, Çizgi Kitabevi, Konya 2005, s. 417.

Osmanlı arşivlerinde de bu zâviyeye ait kayıtlara rastlamak mümkündür. XIX. yüzyılın sonlarına kadar varlığını tespit edebildiğimiz bu zâviyeye ait bir de vakfın olduğu görülmektedir. Zâviye ile vakfa evlâdiyet ve meşrûtiyet üzere zâviyedâr ve mütevellî atamalarının yapıldığı görülmektedir. Hatta bu atamalardan biri, zâviyede haksız yere zâviyedârlık yaptığı anlaşılan Osman’ın görevden alınarak Kasım’ın bu göreve getirildiğine dairdir.⁵⁶

Anadolu’nun fethi için Horasan’dan gelen bir alp-eren olduğuna inanılan Seyyid Şerif’in türbesinin aslında bir nevî imaret tarzı zâviye olduğu ve burası için herkesin arazileri ekip biçtiği, elde edilen ürünlerin zâviyeye aktarılıp halkın ihtiyaçlarının buradan karşılandığı şeklinde sözlü kültürde de anlatılar vardır. Ayrıca bu türbenin genellikle çocuğu olmayan veya yaşamayanlar ile herhangi bir hastalığı olanlar tarafından ziyaret edildiği belirtilmektedir. Buraya gelenler, tekke adı verilen bu türbede bulunan taşı(dilek taşı)na) sırtına koyup sandukanın etrafında dolandıklarında çocuklarının olacağına ve iyileşeceklerine inanmaktadırlar. Türbeye gelen ziyaretçilerin Şerif Abla isimli türbedarın telkinleri sonucunda çocuk sahibi olduklarında “*Seyit*” ve “*Şerif*” ismini koydukları aktarılmaktadır. Nitekim halen burada bu isimde olan birçok kimse bulunmaktadır.⁵⁷

4. Seyyid İmâdeddîn

Önceleri Yukarı Develi’de şehrin güneyinde Şar Önü adı verilen mevkide yer alan Hızır İlyas Türbesi’nin yakınındaki bir mezar taşında: “*Bu mezar, H.649/M. 1252 yılı şevval Ayının on beşinde Çarşamba günü ölmüş olan Allah’ın rahmetine muhtaç merhum, mutlu, Harezmlî Mahmut oğlu Seyyid İmâdeddîn Muhammed’e aittir.*” yazılı olduğundan hareketle, türbenin Harezmlî Seyyid İmâdeddîn’e ait olduğu tespit edilmiştir.⁵⁸ Osmanlı döneminde hazırlanan 1847, 1872, 1873, 1876, 1878, 1882 tarihli Ankara *Vilayeti Salnameleri*’nde de Develi Kazası’ndan bahsedilirken kazada Seyyid Şerif ve Şeyh İmâdeddîn’e ait türbelerin bulunduğu belirtilmektedir. Harezmlî olması ve XIII. yüzyılda bölgeye geldiğinin anlaşılmasından hareketle bu şahsiyetin de aynı yüzyılın son yarısında vefat eden alp tipi Horasan erenlerinden biri olduğu düşünülmektedir.

Ölüm tarihi olan 1252’den hareketle kendisinden 44 yıl sonra ölen Seyyid Şerif’den önce bu bölgeye geldiği ve onun mürşîdi olabileceği düşünülebilir.

⁵⁶BOA, İE.EV., 9/1054, 1 Ramazan 1086/19 Kasım 1675; BOA, C.EV., 525/26541, 6 Cemâziyelâhîr 1115/17 Ekim 1703; BOA, İE.EV., 48/5299, 17 Zilkâde 1116/13 Mart 1705.

⁵⁷Ömer Taş, 1946 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Yukarı Develi Mahallesi; Mehmet Devlilioğlu, 1951 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Yukarı Develi Mahallesi.

⁵⁸Kerim Türkmen, Develi’deki Selçuklu Dönemi Kitabeleri, Çekül Mozaik, Haziran 2000, s. 68.

Halk arasında bu şahsiyetin de Rufâî tarikatına bağlı bir gökbilimci olduğu şeklinde bir inanış bulunmaktadır.⁵⁹

5. Şeyh Ümmî

Develi’nin Büyük Yazı mevkiinde Abıt Tekkesi adı verilen mezarlıkta türbesi bulunan ve halk arasında Şih Emmi olarak bilinen bu dervişin de, Horasan’dan gelen dört komutan(Seyyid Serif, Said b. Sungur ve Seyyid İmâdeddîn)dan birisi olduğuna inanılmaktadır. Üzeri açık olan türbesinde veya içindeki mezar taşında herhangi bir kitabe yoktur.

Develi’deki tekke ve zâviyeler içinde vakfiyesi bilinen tek zâviye olup, Eretnalılar zamanında inşa edilmiştir. Zâviyesinin, Gıyaseddin Mehmed zamanında, 753/1352’den sonraki bir tarihte yapıldığı bilinmektedir.⁶⁰

Hurufât Defterleri’nde Şeyh Ümmî Zâviyesi ile ilgili Muharrem 1139/Eylül 1726 tarihli bir belge, zâviyenin şeyhi ve mütevellisi olan Şeyh Emrullah’ın hasta ve ihtiyar olmasından dolayı görevini torunu Şeyh Mehmed’e devrettiğine dair berata dairdir. Şeyh Mehmed’in ölümünden sonra Şevval 1164/Ağustos 1751 tarihinde Şeyh Ahmed ve Şeyh Süleyman’a müştereken şeyhlik ve mütevellilik verilmiştir. Ancak Şeyh Süleyman’ın evlatdan olmadığı gerekçesiyle vakıf mütevellisi Ali Efendi arzıyla Cemaziyelevvel 1167/Şubat 1754’te görevden alınmış boşalan göreve vakıf evladından Mehmed getirilmiştir.⁶¹

Yine arşiv kayıtlarında Şeyh Ümmî’nin Develi’de medfûn olduğu ve XIX. yüzyılın başlarına kadar varlığı tespit edilen zâviyesi ile zâviyeye ait bir de vakıf olduğunu ve buraya bir takım şeyh, zâviyedâr ve mütevellî atamaları yapıldığı görülmektedir.⁶² Buraya yapılan bir atamada zâviyedârlık görevi Şeyh Bekir bin İbrahim’in vefatıyla oğlu Şeyh Muhammed’e tevdi edilmiştir.⁶³ Yine bu kayıtlardan biri de, vakfın mütevellî ve zâviyedârı olan Hasan bin Abdurrahman’ın vefatıyla ilgili vazîfenin oğulları Seyyid Osman ve Abdurrahman’a tevdi edildiğine dâir arzıdır.⁶⁴ Diğer bir kayıтта ise zâviyenin zâviyedârlığı ve mütevellîliği vâkıf evlâdından olan Seyyid Mehmed’in vefatı ve erkek çocuğu da olmadığı için kardeşi Seyyid Ahmed’e verilmiştir.⁶⁵

⁵⁹Mehmet Devellioğlu, 1951 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Yukarı Develi Mahallesi.

⁶⁰Kemal Göde, Eratnalılar(1327-1381), Türk Tarih Kurumu, Ankara 1994, s. 154.

⁶¹Yusuf Küçükdağ, “Hurufât Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Develi Kazası’nın Tekke ve Zâviyeleri”, ss. 418-419.

⁶²BOA, İE.EV., 51/5675, 22 Safer 1124/31 Mart 1712.

⁶³BOA, C.EV., 64/3161, 20 Safer 1219/31 Mayıs 1804.

⁶⁴BOA, C.EV., 595/30041, 15 Muharrem 1197/21 Aralık 1782.

⁶⁵BOA, C.EV., 372/18894, 6 Muharrem 1229/29 Aralık 1813.

6. Ebce Sultan

Develi'ye bağlı Ebce Köyü'nde türbesi bulunan Ebce Sultan'ın, köyün kurucusu olduğuna ve Türkiye Selçukluları devrinde Horasan'dan geldiğine inanılmaktadır. Onun, halk arasında tekke adı verilen bugünkü türbesinde kazan kaynatarak yolculara ikram ettiği söylenmektedir. Osmanlı döneminde de işlevi devam eden tekkenin, 20 kuruş devlet ödeneği aldığı aktarılmaktadır.⁶⁶

Halk arasında Develi'ye bağlı Havadan Köyü'nde yatan Bahadır Bayram Gazi ile kardeş oldukları inancı da hâkimdir. Nitekim halk arasında anlatılan bir menkıbeye göre Ebce Sultan'ın taşa binerek, Bahadır Bayram Gazi'nin de deri üzerine binerek buluştuklarına inanılmaktadır.⁶⁷

Kaynaklarda Ebce Sultan Tekkesi olarak geçen türbe yapısının, dönemin önemli tekkelerinden olduğu söylenilebilir.⁶⁸ Yine arşiv kayıtlarında XVIII. yüzyıl sonuna kadar varlığı tespit edilen bu zâviye ile zâviyeye ait bir de vakıf olduğunu ve buraya bir takım zâviyedâr ve mütevellî atamaları yapıldığı tespit edilebilmektedir. Zâviyeye ilgili ilk kayıta Eyice karyesi olarak zikredilen köyde Eyice Sultan zâviyesinin zâviyedâr ve mütevellîliği Mehmed'e verilmiştir. Bir diğer kayıta ise Niğde sancağına bağlı Develi nahiyesinde olduğu belirtilen zâviye vakfına ait mahsûl gelirlerinin olduğu ve bu mahsûllerin çıkarıldığı arazilere hâriçten müdahalelerin men edildiği görülmektedir.⁶⁹

Türbede yağmur dualarının halen yapıldığı, adağı olan kimseler tarafından da ziyaret edilerek girişteki mescitte namaz kılındığı aktarılmıştır. Türbe içindeki sandukanın üzerinde bulunan kuvvet taşının, ziyaretçiler tarafından ağrıyan yerlerine sürüldüğü ve bununla şifa bulmayı ümid ettikleri de aktarılmıştır.⁷⁰

Türbenin yapı tarzından hareketle de Türkiye Selçuklu eseri olduğu belirtilmektedir.⁷¹ Türbe mescidinin üzerinde Kelime-i Tevhîd yazılıdır. Girişteki tamir kitabesinde ise, “Maşallah Abdulhamid Han Hazretlerinin himmetleriyle Ebce Sultan akrabasından el Hacı Yusuf Efendi'nin gayretleriyle tamir olunmuştur. Sene 1317/1901” yazılıdır.

⁶⁶Kadir Özdemir, 1935 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Ebce Köyü.

⁶⁷Kadir Özdemir, 1935 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Ebce Köyü.

⁶⁸Yusuf Küçükdağ, “Hurufât Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Develi Kazası'nın Tekke ve Zâviyeleri”, ss. 423-424.

⁶⁹BOA, AE.SMST.II., 41/4027, 29 Zilhicce 1110/28 Haziran 1699; BOA, C.EV., 413/20912, 29 Şevval 1209/19 Mayıs 1795.

⁷⁰Kadir Özdemir, 1935 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Ebce Köyü; Abidin Yetişken, 1967, okur-yazar, çiftçi, Ebce Köyü.

7. Bahadır Bayram Gazi

Develi’ye bağlı Havadan köyünde türbesi bulunan bu şahsiyetin de türbenin mimari özelliklerinden hareketle Türkiye Selçukluları devrinde yaşadığı tahmin edilmektedir. Halk arasında, Ebce Sultan’la kardeş oldukları inancından hareketle Horasan ereni olduğuna dair sözlü rivayete dayanan bir bilgi mevcuttur.

Günümüzde Havadan Köyü’nde yer alan yapı ise bir zâviye tarzında olup, türbe de bunun içerisinde. Nitekim Hurufât Defterleri’ne göre de bu köyde Bahadır Bayram Gazi ve Hacı İbrahim adına iki zâviye bulunmaktadır.⁷² Ayrıca arşiv kayıtlarında Develi nâhiyesine bağlı Kovacık köyünde yer alan Hoca Bayram zâviyesinden bahsedilmesi de bu yapının varlığını teyid etmektedir. Bu zâviyeye yapılan mütevellî ve zâviyedâr atamalarından birinde bu görevin Hamza’ya tevdi edildiği görülmektedir. Diğer bir belgede ise Havadan karyesinde olduğu belirtilen Hacı Bayram Zâviyesi vakfının zâviyedârlığına Mehmed Şâkir Halife getirilmiştir.⁷³

8. İbrahim Hacı

İbrahim Hacı’nın ise, Hacı Bektâş-ı Velî’nin halifelerinden olabileceği ve *Vilâyetnâme*’de geçen şahsiyetle burada zâviyesi bulunanın aynı kişiler olduğu tahmin edilmektedir.⁷⁴ Madazı ve Erikağacı köylerinde birer zâviyesi olduğu anlaşılan İbrahim Hacı’nın, belgelerden hareketle Erikağacı Köyü’nde medfûn olduğu da bilinmektedir.⁷⁵

9. Şeyh Nebî/Nebî Dede

Türbesi Develi’ye bağlı Sindelhöyük Kasabası’nda Yağızlı mevkiindedir. Türbede Nebî Dede, eşi ve iki oğlu yatmaktadır. Türbesinin yapılış tarihi, Türkçe olan bir mermer kitabede 1293 olarak belirtilmiş olup, 1719’da tamirat görmüştür. Yapılış tarihinden hareketle türbesinin Türkiye Selçuklu devrine âit olduğu tahmin edilmektedir. Halk arasında bu şahsiyetin, Ürgüp’ün Damsa Köyü’nden geldiğine ve kerâmetleri olan bir çoban velî olduğuna inanılmaktadır.⁷⁶ Belgelerde tarihsel kimliği sabit olan bu şahsiyetin Horasan

⁷²Yusuf Küçükdağ, “Hurufât Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Develi Kazası’nın Tekke ve Zâviyeleri”, ss. 420.

⁷³BOA, C.EV., 527/26648, 29 Muharrem 1171/13 Ekim 1757; BOA, C.EV., 621/31305, 5 Cemâziyelahir 1188/13 Ağustos 1774.

⁷⁴İbrahim Hacı ile ilgili rivayet için bkz. *Vilâyetnâme*, haz. Abdülbaki Gölpınarlı, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1995, s. 21-22.

⁷⁵Yusuf Küçükdağ, “Hurufât Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Develi Kazası’nın Tekke ve Zâviyeleri”, ss. 420-421.

⁷⁶Nuh Aşık, 1940 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Sindelhöyük Kasabası; Arif Karbuz, 1945 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Sindelhöyük Kasabası.

ereni olup olmadığı kesin olmamakla birlikte, yöre halkının Horasan ereni olduğu şeklinde bir yaklaşımı bulunmaktadır.

Hurufât Defterleri’nde ise adı *Şeyh Nebî* veya *Abdü’n-Nebî Dede Zâviyesi* şeklinde geçmektedir. Ramazan 1125/Eylül 1713 tarihli bir belgede Nebî Dede’nin Sindelhöyük köyünde medfûn olduğu yazılıdır.⁷⁷ Arşiv kayıtlarında da Şeyh Nebî Zâviyesi adı altında bir zâviye ve bu zâviyeye ait kayıtlara ulaşmak mümkündür. Bu kayıtlardan birinde zâviye vakıflarına evlâdiyet üzere zâviyedâr olan Abdurrahman bin Ali’nin elindeki beratın kaybolmasıyla yeni bir berat istemesine dairdir. Diğer bir kayıta ise, yine zâviyedarlık ciheti için verilen bir berat yer almaktadır.⁷⁸

10. Akçakoca Sultan

Yahyalı’ya bağlı Kopçu Köyü’nde bulunan bu türbede yatanın Yerköy’de Kopçu Baba olarak da bilinen Akça Koca’nın kardeşi olduğu söylenilmektedir. Başka bir inanışa göre ise onun Dev Ali’nin ve Ebce Sultan’ın kardeşi olduğu ifade edilmektedir.⁷⁹ Akçakoca Sultan’ın da Horasan’dan gelen erenlerden olduğuna inanılmaktadır.

Arşiv kayıtlarında XIX. yüzyıl sonlarına kadar varlığını sürdürdüğü görülen zâviyenin, kendisine ait bir de vakfı olduğu görülmektedir. Zâviyeye ve vakfa yapılan mütevellî atamalarını da bu çerçevede tespit edebilmek mümkündür.⁸⁰

Yine Osmanlı zamanında Sindelhöyük’ten bu köye kadar tarla ürün gelirlerinin buraya yere verildiği, burada sürekli kazan kaynadığı ve türbe adına yapılan anbara konulan ürünlerin misafiri gelenlerin binitine yem olarak kullanıldığı da belirtilmektedir.⁸¹ Bu bilgilerden hareketle bu yapının da dönemin önemli zâviyelerinden olduğu sonucuna varılabilir.

Bu şahsiyetin türbede bulunan ibriklerden abdest aldığına ve bu ibriklerin boşaldığına, türbeye giren hırsızların üzerlerine türbe kapısının kapandığına inanılmaktadır. Eskiden perşembe günleri buradan okunan ikinci ezanını müteakip köy halkının burada namaz kıldığı ve halen de Arefe günleri ikinci namazından sonra gidilip dua edildiği aktarılmaktadır. Yine türbede eskiden özellikle yetim çocuklara el açtırılarak yağmur duası yapıldığı, ardından duaya katılanlara yemek verildiği belirtilmektedir. Ayrıca daha çok çocuğu olmayanlar

⁷⁷Yusuf Küçükdağ, “Hurufât Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Develi Kazası’nın Tekke ve Zâviyeleri”, ss. 421-422.

⁷⁸BOA, C.EV., C.EV., 46/2288, 11 Ramazan 1178/4 Mart 1765;BOA, C.EV., 613/30923, 29 Muharrem 1190/20 Mart 1776.

⁷⁹Sultan Batman, 1967 doğumlu, okur-yazar, ev hanımı, Kopçu Köyü.

⁸⁰BOA, C.EV., 520/26291, 21 Rabîülevvel 1269/2 Ocak 1853; BOA, C.EV., 399/20228, 22 Rabîülevvel 1278/27 Eylül 1861.

⁸¹Mustafa Batman, 1950 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Kopçu Köyü.

ve yaşamayanlar tarafından ziyaret edildiği ve türbede bulunan mermer sütun⁸² kucaklandığında iki elin parmakları kavuşursa dileklerin kabul olacağına inanılmaktadır.⁸³ Herhangi bir ağrısı olanlar da mezarın yanında bulunan tokaç ile ağrıyan yerlerine vurarak ağrılarının geçeceğine inanmaktadırlar.⁸⁴

11. Şeyh Turasan-ı Velî

Şeyh Turasan-ı Velî’nin, Ahmet Yesevî’nin dergâhında yetişen pirlere biri olduğu ve Selçuklu Anadolu’sunda bölgeye gelen *Horasan Erenleri*’nden olduğu kabul edilmektedir. İncesu’ya bağlı Tekke Dağı bölgesinde kurduğu tekkesinde, kendisine bağlı olan dervişleri ile birlikte ibadet, zikir ve ihtiyaçların temini ile meşgul olduğu, ayrıca yoldan geçen yolcuları ağırladığı, ihtiyaçlarını karşıladığı ve onları irşat ettiği rivayet edilmektedir.

Şeyh Şâbân-ı Velî, Şeyh Çoban gibi diğer velîlerle birlikte, Hıristiyanların yoğun olarak yaşadığı Kapadokya bölgesini faaliyet alanı olarak seçtiği, Haçlı Seferleri ve Moğol istilası karşısında halka moral verdiği ve bu sıkıntılı dönemlerde Anadolu’nun savunulmasında büyük rol oynadığı da kabul edilmektedir.⁸⁵ Şeyh Turasan-ı Velî’nin tekkesi, I. Alaaddin Keykubad’ın hanımı, Hunat(Mahperi) Hatun, tarafından yaptırılmış ve etrafındaki büyük arazi kendisine vakıf olarak tahsis edilmiştir.⁸⁶ Tekkenin Arapça kitabesinde: “*Bu imaretin yapımı, Keykubad’ın oğlu büyük sultan, dinin ve dünyanın yardımcısı, Acem ve Arab sultanlarının sultanı, fethin babası, mü’minlerin emiri Keykubad’ın oğlu Fatih Keyhüsrev’in saltanatında Büyük Melike dinin ve dünyanın temiz hanımı hayır sahibi tarafından 640 senesinde imar edilmiştir.*” yazılıdır.

Bir rivayete göre Şeyh Turasan, Konya Selçuklu Sultanı I. Alaaddin Keykubad zamanında Moğollar’ın İran’a girmeleri üzerine İran’da bulunan Horasanlı birçok dervişle beraber Anadolu’ya sığınmıştır. Alaaddin Keykubad bu dervişleri kabul etmiş, onlara misafirperverlik göstermiş, bir takım haklar tanıyarak verimli topraklar vermiştir. İşte bu şeyhlerden biri olan Şeyh Turasan, Konya Selçuklu sarayında büyük bir itibar kazanarak sultanın mühürdârı olmuştur. Ayrıca Alaaddin Keykubad Şeyh Turasan-ı Velî’yi de şimdi kabrinin bulunduğu Tekke Dağı’nın tepesine, Şeyh Çoban’ı da Erciyes Dağı’nın yakınındaki verimli topraklara, yerleştirmiştir.⁸⁷

⁸²Bu mermer sütunun İstiklal Savaşı’nda ağırladığı şeklinde bir inanç olduğu da aktarılmaktadır.

⁸³Mustafa Batman, 1950 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Kopçu Köyü.

⁸⁴Muhsin Batman, 1954 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Kopçu Köyü ; Sabit Yeniceli, Yahyalı’nın Sosyo-Kültürel ve Dini Yapısı Üzerine Bir İnceleme, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2008, s. 107

⁸⁵Mehmet Okumuş, 1946 doğumlu, okur-yazar, Başdere Kasabası

⁸⁶Çayırdağ, “*Kayseri Erciyes Dağı Eteklerinde Bulunan İki Türbe*”, s. 3-10.

⁸⁷Çayırdağ, “*Kayseri Erciyes Dağı Eteklerinde Bulunan İki Türbe*”, 41-42.

Tekke Dağı olarak bilinen yerde yer alan ve içerisinde Şeyh Turasan'ın türbesinin de yer aldığı tekke, İncesu sınırlarına dâhil olmakla birlikte mesafe olarak Ürgüp'e bağlı Başdere'ye çok yakın olması sebebiyle bölge halkı tarafından da sahiplenilmektedir. Yöre halkının yaygın inanışına göre, Şeyh Turasan'ın yedi kardeşi olup, bunlardan birisi İncesu'da kabri bulunan Şeyh Şaban, diğeri ise Omuzu Gürzlü'dür.

XIX. yüzyıla ait Konya Vilayet Salnâmesi'nde de, Şeyh Turasan'ın Aksaray kazası dâhilinde türbesi bulunan şahsiyetlerden biri olduğu ve burada medfûn olduğu belirtilmektedir.⁸⁸

Eskiden bölge halkının yağmur duası için buraya çıktığı ve ayrıca tekkenin çeşitli hastalıklara şifa verdiği inandıkları belirtilmektedir. Türbesinin günümüzde özellikle Kayseri ve Nevşehir'den gelen ziyaretçiler tarafından ziyaret edildiği ve her yıl Haziran ayının son Pazar günü anma törenlerinin düzenlendiği de belirtilmektedir.⁸⁹

12. Şeyh Şaban

İncesu'ya bağlı Şeyh Şaban Köyü'nün kuzeybatısındaki köy camisinin yanında türbesi bulunan Şeyh Şaban'ın da, halk arasında Şeyh Turasan'ın Omuzu Gürzlü ile birlikte yedi kardeşinden biri olduğuna inanılmaktadır. Alp karakterli bir Horasan Ereni olarak bilinmektedir.⁹⁰ Türbe kitabesi olmadığından, kim tarafından ve ne zaman yapıldığı belli değildir. Türbe içindeki mezarda yatan kişinin tarihi kişiliği hakkında da kesin bir bilgi mevcut değildir.⁹¹

13. Şem'ûn El-Gâzî

Türbesi İncesu'ya bağlı Şeyh Şaban Köyü'nde Evliya tepesinde bulunmaktadır. Halk arasında Şem'ûn el-Gazî ve Evliyâ adlarıyla bilinmektedir. Türbesinin Arapça kitabesinde, "*Hâze'l-türbe el-emîr Sultân Gıyâse'd-dünyâ ve'ddîn ebu'l-feth Keyhüsrev bin Kılıçarşlan el Emîr Çoban sene isneyn ve sittemi'e/Bu türbe dünyâ ve dinin sultanı, fethin babası, Kılıçarşlan'ın oğlu Keyhüsrev zamanında Emir Çoban tarafından yaptırılmıştır. Sene*

⁸⁸Konya Vilâyeti Sal-Nâmesi 2(1869), Konya Büyükşehir Belediyesi, çev. Mehmet Eminoğlu, Konya 2007, s. 147; Konya Vilâyeti Sal-Nâmesi 5(1872), s. 110; Konya Vilâyeti Sal-Nâmesi 6(1873), s. 119; Konya Vilâyeti Sal-Nâmesi 7(1874), s. 123, Konya Vilâyeti Sal-Nâmesi 8(1875), s. 123; Konya Vilâyeti Sal-Nâmesi 9(1876), s. 133; Konya Vilâyeti Sal-Nâmesi 10(1877), s.140; Konya Vilâyeti Sal-Nâmesi11(1878), s. 141.

⁸⁹Mustafa Ayaz, 1979 doğumlu, okur-yazar, Başdere Kasabası.

⁹⁰Ali Uzun, 1957 doğumlu, okur-yazar, köy muhtarı, Şeyh Şaban Köyü.

⁹¹Mehmet Çayırdağ, "*Kayseri Erciyes Dağı Eteklerinde Bulunan İki Türbe*", Kayseri Tarihi Araştırmaları, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri 2001, s. 107.

602(1205/1206)” yazılıdır.⁹² Kitabesinden hareketle onun da bölgeye XII. yüzyılda gelen bir derviş olduğu düşünülmektedir.

Bu şahsiyetin bölge halkı arasında menkıbevî bir kişiliği olduğuna inanılmaktadır. Bu menkıbelerden birine göre, bu bölgede düşmanla harb eden bu alp tipi erenle baş edemeyen düşmanları barış talebinde bulunarak ona en güzel kızlarını verirler. Ancak kötü niyetli karısı(Rum olan), onu tuzağa düşürmenin yollarını arar. Bir gün uyurken Şem’un’un elini kolunu zincirle bağlar fakat daha sonra zincirlerin çözüldüğünü görür. Şem’un karısına neden böyle yaptığını sorunca, o da onun kuvvetini denemek istediğini söyler. Bunun üzerine karısının niyetini anlayan Şem’un, ona şayet sakalından kesilecek tellerle bağlanırsa etkisiz hale geleceğini söyler. Karısı, bunu yapar. Böylece gerçek niyetini ortaya koymuş olur. Bunun üzerine Şem’un, onu kaleden aşağıya atar.⁹³

Türbesi genellikle köy halkı tarafından ziyaret edilmektedir. Eskiden yağmur duası için gidildiği ve kurban kesildiği, ayrıca çocuğu olmayanlar tarafından da ziyaret ettiği belirtilmektedir.⁹⁴

14. Omuzu Gürzlü

İncesu’ya bağlı Sürtme Köyü ile Şeyh Şaban köyünün arasında Kökes adı verilen mevkide türbesi bulunan bu şahsiyet de, halk arasında Omuzu Gürzlü/Güçlü adıyla bilinmektedir. Yöre halkı, bu şahsiyetin Şeyh Turasan’ın yedi kardeşinden biri olduğuna inanmaktadır. Bu yönüyle, onun Horasan ereni olduğu düşünülmektedir.

I. Haçlı Seferi dönemindeki savaşlara katılan ve hizmetlerinden dolayı Selçuklular tarafından adına bir türbe yaptırılan veli/alp tipi bir şahsiyet olduğu kabul edilmektedir.⁹⁵ Türbesinin önünde bulunan ve bazı yerleri aşınan taşların Şeyhin burada namaz kılmasından dolayı aşındığına inanılmaktadır.⁹⁶

15. Mikdat Dede Türbesi

Türbesi, Talas ilçesinin Sakaltutan Köyü’nde bulunan Mikdat Dede, halk arasında Horasan ereni olarak kabul edilmektedir.

Türbe yapısından hareketle, Türkiye Selçuklu devrinde yaşamış olduğu tahmin edilmektedir. Nitekim daha önce burada bir mermer yazıt olduğu

---

⁹²Halit Erkiletlioğlu, Kayseri Kitabeleri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri 2001, s. 37.

⁹³Hatice Uzun, 1959 doğumlu, okur-yazar, ev hanımı, Şeyh Şaban Köyü; Recep Aydoğan, 1960 doğumlu, okur-yazar, memur, Şeyh Şaban Köyü.

⁹⁴Recep Aydoğan, 1960 doğumlu, okur-yazar, memur, Şeyh Şaban Köyü.

⁹⁵Çayırdağ, “*Kayseri Erciyes Dağı Eteklerinde Bulunan İki Türbe*”, s. 110.

⁹⁶İsmail Öztürk, 1943 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Şeyh Şaban Köyü.

şimdilerde ise kaybolduğu söylenmektedir.⁹⁷ Ayrıca bu şahsiyetin bölgeye gelen ilk alp-erenlerden olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca onun Melikgazi’nin kardeşi veya piri olduğundan bahsedilerek bu türbe ziyaret edilmeden Melikgazi’ye gidilmemesi gerektiğine de inanılmaktadır.⁹⁸

Yukarıda verilen bilgilerin aksine buranın aslında bir Roma mezarı olduğu ve mermer yazıtın da Romalılara ait olabileceği şeklinde bir inanış da bulunmaktadır.⁹⁹ 1970-1995 arası birçok kişinin özellikle şifa bulmak ve yağmur duası için ziyaret ettiği bir yer olduğu söylenmektedir.¹⁰⁰

16. Halil Dede

Yöre halkı bu şahsiyetin, alp karakterli bir Horasan ereni olup, burada şehit düştüğüne inanmaktadır.¹⁰¹ Ayrıca Emir Melik Gazi ile aynı dönemde yaşadığına ve onun askerlerinden olduğuna da inanılmaktadır.¹⁰² Türbesi, Tomarza’nın İncili Köyü’nün içindeki tepede “*Taşın Yüzü*” adlı bir mevkide yer almaktadır. Bu tepenin Selçuklu döneminde bir gözetleme kulesi işlevi gördüğü de aktarılmaktadır.

17. Ovaçiftlik Yatırlar

Yeşilhisar’a bağlı Ovaçiftlik Köyü’nde kimlere ait olduğu belli olmayan fakat halk arasında Horasan’dan geldiklerine inanılan ve üç kardeşe ait olarak bilinen mezarlar mevcuttur. Türbelerin mimari yapısı da bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.

Türbelerle ilgili bir takım ziyaret ritüelleri bulunmaktadır. Ramazan ve Kurban bayramlarında arefe günü ikindi namazından sonra ve eskiden yağmur duası için ziyaret edildikleri söylenmektedir.¹⁰³

18. Ahî Evran

İlk tasavvufî terbiyesini Horasan ve Maverâünnehir’de Ahmed Yesevî(ö.1068)’den aldığı bilinen ve bir Hac seyahati esnasında Türk asıllı sûfî Evhadüddîn Kirmanî ile tanışarak ona intisab eden Ahî Evran Şeyh Nasiru’d-

⁹⁷ Hasan Taşoluk, 1934 doğumlu, okur-yazar, Sakaltutan Köyü.

⁹⁸Fügen İlder, “Kayseri-Tomarza Gezisi Üzerine Notlar ve “*Mikdat Dede Türbesi*”, Anadolu(Anatolia), c. 18, Ankara 1974, s. 53-54.

⁹⁹ Ali Yedikaya, 1932 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Sakaltutan Köyü.

¹⁰⁰Melik Ünal, 1932 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Sakaltutan Köyü.

¹⁰¹Necmettin Eroğlu, 1945 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, İncili Köyü; Şükrü Eroğlu, 1979 doğumlu, Öğretmen, İncili Köyü.

¹⁰²Şeref Uzun, 1966, okur-yazar, köy muhtarı, İncili Köyü; Hamza Şahin, 1943 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, İncili Köyü; İbiş Kahraman, 1928 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, İncili Köyü.

¹⁰³Nuh Köse, 1956, okur-yazar, köy muhtarı, Ovaçiftlik Köyü.

dîn Mahmud b. Ahmed(d.1171)’in kurucusu olduğu dini-iktisadi bir tarikat olan Ahilik teşkilatının önemli merkezlerinden biri de Kayseri olup, onun ismi de çalışmamız çerçevesinde Horasan Erenleri arasında zikredilebilir. Zira Ahî Evran, 602/1205 yılında Anadolu’ya gelmiş ve 603/1206’da Kayseri’ye yerleşerek bir deri atölyesi(debbağhane) kurmuştur.¹⁰⁴ Bilindiği üzere daha sonra Kırşehir’e geçerek burada da bir zâviye açmış ve ölümüne kadar burada yaşamıştır. Arşiv kayıtlarında daha çok XIX. yüzyıla kadar varlığını devam ettirdiği görülen Kırşehir’deki söz konusu zâviyeye ve bu zâviyeye ait vakfa yapılan atamalar(postnişîn, zâviyedâr, mütevellî, nâzır vs.) yer almaktadır.¹⁰⁵

Hakkında kaleme alınan kaynaklardan hareketle, esnafların pîri olarak bilinen Ahî Evran’ın da Orta Asya kökenli tipik bir sûfî derviş yani Horasan Ereni olduğu ortaya çıkmaktadır. Türbesi, Kırşehir Ahî Evran Mahallesi’nde bulunmaktadır.

Yukarıda zikredilen şahsiyetler dışında Kayseri’de Helvacı Dede, Şeyh Seyfullah, Ebû İshak Alemdârî, Şeyh Seyyid Halil b. El-Hac Danişmend’in de Türkiye Selçukluları devrinde yaşamış oldukları bilinmekle birlikte haklarında herhangi bir kayda ulaşılamamıştır.¹⁰⁶ Bunlar dışında arşiv kayıtlarında Develi’ye bağlı Şeyh Çoban köyünde Pehlivan Gazi adlı bir şahsiyete rastlanmıştır. Bu şahsiyetin de Türkiye Selçuklu Anadolu’sunda yaşayan dervişlerden olduğu düşünülebilir. Kayıtlarda Pehlivan Gazi Tekkesi adıyla geçen yapıya da XVIII. yüzyıl başlarından XIX. yüzyıl ortalarına kadar evlâdiyet ve meşrûtiyet üzere zâviyedâr atamaları yapıldığı görülmektedir.¹⁰⁷

Sonuç

Konuyla ilgili kaynaklar ve yörede yapılan sözlü tarih çalışmaları neticesinde Türkiye Selçukluları devri Kayseri’inde yaşayan birçok şeyh ve derviş zümrelerinin olduğu görülmektedir. Bunların daha çok bu yörede bulunan köy ve kasaba gibi yerleşim yerlerine gelerek bu bölgelerde irşad faaliyetinde bulduklarına inanılmaktadır. Bu şahsiyetlere ait zâviye ve tekkelerle ilgili kayıtları dönem kaynaklarından, Hurufât Defterlerinden, Tapu-

¹⁰⁴Neşet Çağatay, *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1997, s. 1,49,50; Fuad Köprülü, *Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1988, s. 89-93; İlhan Şahin, “Ahi Evran”, TDVİA, c. 1, İstanbul 1988, s.529-530; Reşat Öngören, “*Osmanlı’nın Kuruluş Yıllarında Anadolu’nun Tasavvufî Durumu*”, Diyanet Dergisi, Ankara 1999, sayı: XCVIII, s. 9.

¹⁰⁵Söz konusu kayıtlar için Bkz. BOA, C.EV., 243/12143, 5 Şevval 1220/27 Aralık 1805; BOA, C.EV., 224/11179, 16 Safer 1230/28 Ocak 1815; BOA, C.EV., 358/18165, 29 Cemâziyelâhir 1230/8 Haziran 1815; BOA, C.EV., 246/12275, 5 Muharrem 1237/2 Ekim 1821.

¹⁰⁶Günay vd, *Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması*, s. 21-73.

¹⁰⁷Arşiv kayıtları için bkz. BOA, C.EV., 343/17443; 17 Zilhicce 1117/1 Nisan 1706; BOA, C.EV., 613/30908, 29 Zilkade 1182/6 Nisan 1769; BOA, C.EV., 619/31246, 29 Muharrem 1185/14 Mayıs 1771; BOA, C.EV., 532/26872, 24 Rabîulâhir 1221/11 Temmuz 1806.

Tahrir Defterleri’nden, Şer‘iyye Sicillerinden ve Evkâf Defterlerinden tespit etmek mümkündür. Bu şahsiyetlere ait yapıların Türkiye Selçukluları devrine kadar uzandığı ve Osmanlı devrinde de faaliyetlerine devam ettikleri görülmektedir.

Yazılı ve sözlü tarih çerçevesinde Türkiye Selçukluları devrinde Kayseri ve yöresinde tespit edebildiğimiz şeyh ve dervişler ise Seyyid Burhâneddîn, Ahî Evran, Said b. Sungur(Dev Ali), İbrahim Hacı, Seyyid Şerif, Seyyid İmadettin, Ebce Sultan, Nebi Dede, Şeyh Ümmi, Şemun el-Gazi, Şeyh Turasan, Omuzu Gürzlü, Şeyh Şaban, Mikdat Dede, Halil Dede, Akçakoca Sultan, Bahadır Bayram Gazi, Pehlivan Gazi, Helvacı Dede, Şeyh Seyfullah, Ebû İshak Alemdârî, Şeyh Seyyid Halil b. El-Hac Danişmend ve Ovaçiftliği’ndeki şahsiyetlerdir.

Kayseri’de bulunan bu Türkmen dervişlerin çoğu velî tipinde olup, bir kısmı ‘alp’lik özelliği yani ‘alp’ karakteri de taşımaktadırlar. Yani bu şahsiyetlerin bir kısmı velîlik özellikleri taşımakla birlikte aynı zamanda akıncıdırlar. Halk arasında bunların Anadolu coğrafyasında fetihlerde bulunarak şehit düştükleri şeklinde bir inanış da bulunmaktadır. Said b. Sungur/Dev Ali, Seyyid Şerif, Seyyid İmadettin, Şeyh Ümmi, Şeyh Şaban, Omuzu Gürzlü, Şem’un-el Gazi, Mikdat Dede, Halil Dede gibi şahıslar Müslümanlığı yaymak amacıyla, gayri Müslimlere karşı savaşan savaşçılardır. Farklı kimlikleri üzerinde barındırabilen bu erenler, irşad faaliyetlerinde bulunan bir derviş, bulunduğu yöre insanına tedavi hizmeti veren bir şifa verici/ocak ve yeri geldiğinde Anadolu fetih hareketlerine iştirak eden bir alp-eren/gazi’dir.

Halk arasında *veli, abdal, alp, eren, derviş, ermiş, evliya, gazi, pir, seygid, şeyh, âlim, baba, dede* gibi isimlerle bilinen bu şahsiyetler, gerek Anadolu halk İslâmı’nın kurucuları olarak kabul edilmeleri ve gerekse gösterdiklerine inanılan kerâmetleri yönüyle yöre halkının menkıbeler temelinde bildiği ve saygı gösterdiği şahıslardır. Bu şahsiyetler ayrıca, yöre halkının inancına göre buldukları yeri felaket ve musibetlerden koruyan *manevi koruyucular*dır. Yine bu şahsiyetlerin günümüzde, sünnî ve gayri sünnî kesimlerce sahiplenilmesi, Anadolu’ya geldiklerinde günümüz yöre halklarının ataları tarafından kabul gördüklerinin bir tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yöre halkının bu şahsiyetlere ait yapılarla ilgili inanışları da bulunmaktadır. Bu inanışlardan birine göre türbelerine zarar vermek isteyenleri, kendileriyle alay edenleri veya hırsızlık yapmak isteyenleri bu zatların cezalandırdıklarına dairdir.¹⁰⁸

¹⁰⁸Örneğin, Ebce Sultan’ın türbesinde define olduğunu düşünen şahıslar türbenin içine girdiklerinde kapı kendiliğinden üzerlerine kapanır, pencereler yükselir. Bunun üzerine, buranın kutsallığını anlayan defineciler yaptıklarına pişman olarak Allah’a tövbe ederler, bu sırada kapı da tekrar kendiliğinden açılır ve defineciler oradan uzaklaşırlar. Yine seferberlik zamanında Omuzu

Son tahlilde Seyyid Burhâneddîn, Şeyh Turasan-ı Velî, Ahî Evrân, Said b. Sungur/Dev Ali, Seyyid Şerif, Seyyid İmadettin, Şeyh Ümmî, Bahadır Bayram Gazi, İbrahim Hacı, Şeyh Nebî, Akçakoca Sultan, Ebce Sultan, Şem‘ûn el-Gâzî’nin tarihî kişilikleri konusunda kaynaklarda bir şüphe bulunmamakla birlikte diğer şahsiyetler daha çok sözlü gelenek çerçevesinde günümüze ulaşmışlardır. Özellikle yöre halkı tarafından Türkiye Selçuklu devrinde yaşayan ve şeyh/derviş olarak bilinen şahsiyetlerle ilgili rivayetlerin tarihsel perspektif açısından objektiflik ve güvenilirlikleri elbette ki şüphelidir. Bununla birlikte Nevşehir ve yöresinde yaşamış olan veya yaşadığına inanılan bu şahsiyetler, bölge halkının zihninde yer alan *şeyh/derviş* imajını ortaya koyması açısından dikkati haizdir. Bir diğer deyişle Kayseri ve yöresi halkı, bu yöreye XI. ve XIV. yüzyıllarda Horasan’dan gelerek veya bir Rum(Anadolu) ereni olarak İslâmiyeti anlatan veya bu bölgelerde yapılan gazalarda şehit düşen bir takım şahsiyetler olduğuna inanmakta ve bunları Horasan ereni, şeyh/derviş olarak isimlendirmektedir.

Bir makale sınırlılığı içerisinde değinmeye çalıştığımız bu şahsiyetlerle ilgili arşivlerde yapılacak daha geniş çaplı araştırmalar, şüphesiz yaşadıkları dönemi, kimliklerini ve Anadolu halk İslâmı üzerindeki etkilerini tespit etmemize katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. Arşiv Kaynakları.

- BOA, İE.EV., 9/1054, 1 Ramazan 1086/19 Kasım 1675.
BOA, AE.SMST.II., 41/4027, 29 Zilhicce 1110/28 Haziran 1699.
BOA, C.EV., 525/26541, 29 Cemâziyelâhir 1115/9 Kasım 1703.
BOA, İE.EV., 48/5299, 17 Zilkâde 1116/13 Mart 1705.
BOA, C.EV., 343/17443; 17 Zilhicce 1117/1 Nisan 1706.
BOA, İE.EV., 51/5675, 22 Safer 1124/31 Mart 1712.
BOA, İE.TCT., 19/2077, 29 Rabîulâhir 1126/11 Mayıs 1714.
BOA, C.EV., 527/26648, 29 Muharrem 1171/13 Ekim 1757.
BOA, C.EV., C.EV., 46/2288, 11 Ramazan 1178/4 Mart 1765.
BOA, C.EV., 613/30908, 29 Zilkade 1182/6 Nisan 1769.
BOA, C.EV., 619/31246, 29 Muharrem 1185/14 Mayıs 1771.
BOA, C.EV., 621/31305, 5 Cemâziyelahir 1188/13 Ağustos 1774.

Gürzlü türbesine sığınan bir eşkiyanın buradaki sanduka ile alay etmesi sonucunda başka bir eşkiya tarafından sandukaya dokunan elinin kesildiğine inanılması gibi.

- BOA, C.EV., 613/30923, 29 Muharrem 1190/20 Mart 1776.
BOA, C.EV., 595/30041, 15 Muharrem 1197/21 Aralık 1782.
BOA, C.EV., 413/20912, 29 Şevval 1209/19 Mayıs 1795.
BOA, C.EV., 64/3161, 20 Safer 1219/31 Mayıs 1804.
BOA, C.EV., 243/12143, 5 Şevval 1220/27 Aralık 1805.
BOA, C.EV., 532/26872, 24 Rabîulâhir 1221/11 Temmuz 1806.
BOA, C.EV., 372/18894, 6 Muharrem 1229/29 Aralık 1813.
BOA, C.EV., 224/11179, 16 Safer 1230/28 Ocak 1815.
BOA, C.EV., 358/18165, 29 Cemâziyelâhir 1230/8 Haziran 1815.
BOA, C.EV., 246/12275, 5 Muharrem 1237/2 Ekim 1821.
BOA, C.EV., 520/26291, 21 Rabîülevvel 1269/2 Ocak 1853.
BOA, C.EV., 399/20228, 22 Rabîülevvel 1278/27 Eylül 1861.

2. Klasik Kaynaklar.

- Abdurrahman Câmî, **Nefehâtü'l-Üns Min Hadarati'l-Kuds**, terc. Lâmi'î Çelebi, Marifet Yayınları, İstanbul 1993.
- Ahmed Eflakî, **Menâkıbu'l-Arifin**, yay. Tahsin Yazıcı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1976, c. I.
- Âşıkpaşazâde, **Tevârîh-i Ali Osman (Osmanoğullarının Tarihi)**, haz. Kemal Yavuz-M. A. Yekta Saraç, Gökkubbe Yayınları, İstanbul 2007.
- Evlîya Çelebi Seyahatnamesi**, c. II-IV, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1986.
- Ferîdûn bin Ahmed-i Sipehsalâr, **Mevlânâ ve Etrafindakiler Risâle**, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1977.
- İbn Bibi, **el-Avâmiru'l-'Alâiyye fi'l-Umûru'l-'Alâiyye**, haz. Adnan Sadık Erzi, TTK, Ankara 1956.
- Konya Vilâyeti Sal-Nâmesi 2(1869), Konya Büyükşehir Belediyesi, çev. Mehmet Eminoğlu, Konya 2007.
- Konya Vilâyeti Sal-Nâmesi 5(1872).
- Konya Vilâyeti Sal-Nâmesi 6(1873).
- Konya Vilâyeti Sal-Nâmesi 7(1874).
- Konya Vilâyeti Sal-Nâmesi 8(1875).
- Konya Vilâyeti Sal-Nâmesi 9(1876).
- Konya Vilâyeti Sal-Nâmesi 10(1877).
- Konya Vilâyeti Sal-Nâmesi 11(1878).
- Lokmanî Dede, **Menâkıb-ı Mevlânâ**, haz. Halil Ersoylu, TDK Yayınları, Ankara 2001.
- Mevlânâ, **Mesnevî**, çev. Veled İzbudak, c. II, İstanbul 1988.

Osmanzâde Hüseyin Vassâf, **Sefîne-i Evliyâ**, c. 1, haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, Kitabevi, İstanbul 2006.

Sahih Ahmed Dede, **Mevlevîlerin Tarihi**, haz. Cem Zorlu, İstanbul 2003.

Seyyid Burhâneddîn, **Maarif**, terc. Ali Rıza Karabulut, Mektebe Yayınları, Kayseri 1995.

3. Modern Kaynaklar.

Ahmed Nazif, **Kayseri Meşhurları(Kayseriyye Meşâhiri)**, sad. Meserret Diriöz, Haydar Ali Diriöz, Kayseri 1991.

Akşit, Ahmet, “*Mevlevî Yazarların Seyyid Burhâneddîn’in Kayseri’ye Gidişi Hakkındaki Rivayetlerine Dair*”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, c. XIX, S. 1, Temmuz 2004, s. 7.

Barkan, Ömer Lütfi, “*Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler: I İstila Devrinde Türk Dervişleri ve Zâviyeler*”, **Vakıflar Dergisi**, c. II, Ankara 1942.

Bayram, Mikail, “*Devrinin Siyasi Olayları İçinde Seyyid Burhanu’d-Dîn*”, **I. Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri**, 7-13 Nisan 1987.

Bayram, Sadi, “*Anadolu’da İlk Rufailer ve Hz. Zeynel Abidin Ali Er-Rufai Soyuna Hakkında Yeni Hipotezler*”, **I. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (11-12 Nisan 1996)**, Kayseri, 2000.

Çağatay, Neşet, **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1997.

Çayırdağ, Mehmet, “*Seyyid Burhâneddîn’den Sonra Kayseri’de Mevlevîlik*”, **III. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri(06-07 Nisan 2000)**, Kayseri 2000.

Çayırdağ, Mehmet “*Kayseri Erciyes Dağı Eteklerinde Bulunan İki Türbe*”, **Kayseri Tarihi Araştırmaları**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri 2001.

Çayırdağ, Mehmet, “*Kayseri’de Selçuklu Dönemi’nde İnşa Edilen Tekgöz Köprüsü ve Dev Ali Türbesinin Kitabeleri*”, **Zafer Bayburtlu Armağanı**, Kayseri 2001.

Çayırdağ, Mehmet, “*Seyyid Burhâneddîn Hüseyin*”, **Kayseri Araştırmaları**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, No:38; Kayseri 2001.

Çayırdağ, Mehmet, “*Develi Ulu Camii Minberi*”, **Bütün Yönleriyle I. Develi Bilgi Şöleni (26-28 Ekim 2002)**, Develi, 2003.

Çetin, Osman, **Anadolu’da İslâmiyet’in Yayılışı**, Marifet Yayınları, İstanbul 1990.

Erkiletlioğlu, Halit, **Kayseri Kitabeleri**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri 2001.

Göde, Kemal, **Eratnalılar(1327-1381)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1994.

Günay, Ünver -Harun Güngör vd., **Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması-Kayseri Örneği-**, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2001.

- Gürlek, Ahmet, **Memleketim Develi**, Yeni Desen Matbaası, İzmir 1975.
- Hakkı Önkal, **Anadolu Selçuklu Türbeleri**, Ankara 1996.
- İlter, Fügen, “*Kayseri-Tomarza Gezisi Üzerine Notlar ve “Mikdat Dede Türbesi”*”, **Anadolu(Anatolia)**, c. 18, Ankara 1974.
- Kalafat, Yaşar, “*Develi ve Yöresi Yatırları(Hak Aşıkları) Diyanet İşleri Başkanlığı Arşiv Kayıtlarına Göre*”, **Bütün Yönleriyle I. Develi Bilgi Şöleni (26-28 Ekim 2002)**, Develi 2003.
- Karabulut, Ali Rıza, “*Seyyid Burhâneddîn Tirmizî’den Ahmet Remzi Dede’ye Kadar Meşhur Kayseri İlim Adamları ve Eserleri*”, **II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri(16-17 Nisan 1998)**, Kayseri 1998.
- Karabulut, Ali Rıza, “*Seyyid Burhâneddîn Tirmizî’nin Tevhid ve İbadet Konularındaki Bazı Düşünceleri*”, **I. Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri**, 7-13 Nisan 1987.
- Karabulut, Ali Rıza, **Mevlânâ’nın Hocası Seyyid Burhâneddîn Hz.leri ve Kayseri İlmiye Tarihinde Meşhur Mutasavvıflar**, Seyyid Burhâneddîn Vakfı Yayınları, Kayseri 1994.
- Kaya, Doğan, “*Sivas’ta Yatmakta Olan Horasan Merkezli Anadolu Erenleri*”, **Halk Bilimi Araştırmaları**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2002.
- Kayseri’deki Tarihi Vakıf Eserler**, Kayseri Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Kayseri 1990.
- Koçer, H. Mehmed Zeki, **Kayseri Uleması**, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul 1972.
- Köprülü, Fuad, “*Baba*”, **İslâm Ansiklopedisi**, c. 2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1979, ss.165-166.
- Köprülü, Fuad, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1987.
- Küçükdağ, Yusuf, “*Hurufât Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Develi Kazası’nın Tekke ve Zâviyeleri*”, **Türk Tasavvuf Araştırmaları**, Çizgi Kitabevi, Konya 2005.
- Mehmet Çayırdağ, “*Kayseri Erciyes Dağı Eteklerinde Bulunan İki Türbe*”, **Kayseri Tarihi Araştırmaları**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri 2001.
- Mélikoff, Irène, **Uyur İdik Uyardılar(Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları)**, Demos Yayınları, İstanbul 2009.
- Ocak, Ahmet Yaşar, **Türk Sûfilğine Bakışlar**, İletişim Yayınları, İstanbul 2002.
- Önder, Mehmet, “*Seyyid Burhâneddîn’in Maarif’i*”, **I. Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri**, 7-13 Nisan 1987.
- Öngören, Reşat, “*Osmanlı’nın Kuruluş Yıllarında Anadolu’nun Tasavvufî Durumu*”, **Diyanet Dergisi**, Ankara 1999, sayı: XCVIII.

- Önkal, Hakkı, “*Develi Türbelerinin Sanat ve Kültür Tarihimizdeki Yeri*”, **Bütün Yönleriyle Develi I. Bilgi Şöleni**, 26-28 Ekim 2002, ss. 225-229.
- Özbek, Mustafa, **Yeşilhisar ve Çevresi Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2003.
- Özbek, Yıldırım, “*Develi’de Türk Mimarlık Eserleri*”, **Sanatsal Mozaik Dergisi**, İstanbul, 2000.
- Özgüç, Tahsin -Mahmut Akok, “*Develi Abideleri*”, **Belleten**, c. 19, Ankara 1995.
- Özköse, Kadir “*Anadolu’nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması’nda Tasavvufî Zümre ve Akımların Rolü*”,s. 276-277, **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c. 7, S. 1, Sivas 2003.
- Satoğlu, Abdullah, **Mevlânâ’nın Hocası Seyyid Burhâneddîn**, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayın No: 31, Kayseri 1999, ss. 48-50.
- Sevgi, Ahmet, **Seyyid Burhâneddîn Muhakkiki Tirmîzî(Mevlânâ’nın Hocası)/1166-1240**, Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları No:19, Kayseri 1995.
- Sevim, Ali, **Anadolu’nun Fethi Selçuklular Dönemi**, Türk Tarih Kurumu Ankara 2000.
- Sümer, Faruk, **Oğuzlar(Türkmenler)**, Ana Yayınları, İstanbul 1980.
- Şahin, İlhan, “*Ahi Evran*”, **TDVİA**, c. 1, İstanbul 1988.
- Tahrallı, Mustafa, “*Ahmed er-Rıfai*”, **TDVİA**, c.2, İstanbul 1989.
- Togan, Zeki Velidi, **Umumi Türk Tarihine Giriş**, Enderun Yayınları, İstanbul 1981.
- Topçu, Sultan, **Develi’deki Türk Eserleri**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2005.
- Turan, Osman, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993.
- Turan, Osman, **Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi**, Turan Neşriyat, c. II, İstanbul 1993.
- Tüncer, Orhan Cezmi, **Anadolu Kümbetleri Selçuklu Dönemi**, C.I, Ankara, 1986.
- Türkmen, Kerim, “*Develi Tarihine Işık Tutacak Kitabeler*”, **Bütün Yönleriyle Develi I. Bilgi Şöleni (26-28 Ekim 2002)**, Develi, 2003.
- Türkmen, Kerim, **Develi’deki Selçuklu Dönemi Kitabeleri**, Çekül Mozaik, Haziran 2000.
- Vilâyetnâme(Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî)**, haz. Abdalbaki Gölpınarlı, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1995.
- Yediyıldız, Bahaeddin, “*Ordu Yöresine Ait Bazı Folklor Unsurlarının Tarihi Kökenleri*”, III: Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri IV, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1987.

Yeniceli, Sabit, **Yahyalı'nın Sosyo-Kültürel ve Dini Yapısı Üzerine Bir İnceleme**, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2008.

Kaynak Kişiler:

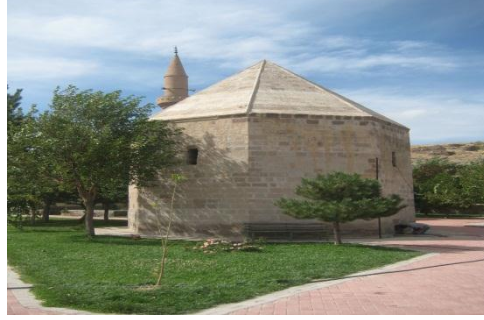
- Abidin Yetişken, 1967 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Ebce Köyü.
Ali Uzun, 1957 doğumlu, okur-yazar, köy muhtarı, Şeyh Şaban Köyü.
Ali Yedikaya, 1932 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Sakaltutan Köyü.
Arif Karbuz, 1945 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Sindelhöyük Kasabası.
Ayşe Akgüneş, 58, okur-yazar değil, ev hanımı, Ovaçiftlik Köyü.
Bekir Akgüneş, 67, okur-yazar değil, çiftçi, Ovaçiftlik Köyü.
Bekir Orfun, 1936 doğumlu, okur-yazar değil, çiftçi, Yukarı Develi.
Hamza Şahin, 1943 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, İncili Köyü.
Hatice Uzun, 1959 doğumlu, okur-yazar, ev hanımı, Şeyh Şaban Köyü.
Hasan Taşoluk, 1934 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Sakaltutan Köyü.
İbiş Kahraman, 1935 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, İncili Köyü.
İsmail Öztürk, 1943 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Şeyh Şaban Köyü.
Kadir Özdemir, 1935 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Ebce Köyü.
Mehmet Devellioglu, 1951 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Yukarı Develi.
Mehmet Okumuş, 64, okur-yazar, çiftçi, Başdere Kasabası.
Melik Ünal, 1932 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Sakaltutan Köyü.
Muhsin Batman, 1954 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Kopçu Köyü.
Mustafa Ayaz, 1979 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Başdere Kasabası.
Mustafa Batman, 1950 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Kopçu Köyü.
Nuh Aşık, 1940 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Sindelhöyük Kasabası.
Nuh Köse, 1956, okur-yazar, köy muhtarı, Ovaçiftlik Köyü.
Ömer Taş, 1946 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Yukarı Develi.
Sultan Batman, 1967 doğumlu, okur-yazar, ev hanımı, Kopçu Köyü.
Süleyman Seçilir, 1946 doğumlu, okur-yazar, kunduracı, Yukarı Develi.
Şeref Uzun, 1966 doğumlu, okur-yazar, köy muhtarı, İncili Köyü.
Necmettin Eroğlu, 1945 doğumlu, okur-yazar, İncili Köyü.
Şükrü Eroğlu, 1979 doğumlu, öğretmen, İncili Köyü.

Ek. 1 Fotoğraflar

1. Seyyid Burhâneddîn Türbesi
Kayseri Merkez

2. Said b. Sungur(Dev Ali)
Türbesi/Yukarı Develi

3. Seyyid Şerif Türbesi/Yukarı Develi

4. Seyyid İmâdeddîn Türbesi/Yukarı Develi

5. Şeyh Ümmî Türbesi/Yukarı Develi
Köyü/Develi

6. Ebce Sultan Türbesi/Ebce

*Yazılı ve Sözlü Kaynaklara Göre Türkiye Selçukluları ... Kayseri'de Şeyh ve Dervişler -165-
7. Bahadır Bayram Gazi Zâviyesi ve Türbesi/*

*Havadan Köyü/Develi
Kasabası/Develi*

8. Nebi Dede Türbesi/Sindelhöyük

*9. Akçakoca Sultan Türbesi/Kopçu Köyü/Yahyalı
Türbesi/İncesu*

10. Şeyh Turasan Veli

*11. Şemun el-Gazi Türbesi/Şeyh Şaban
Köyü/İncesu*

*12. Mikdat Dede Türbesi/Sakaltutan
Köyü/Talas*

Yazılı ve Sözlü Kaynaklara Göre Türkiye Selçukluları ... Kayseri'de Şeyh ve Dervişler -166-
13. Halil Dede/İncili Köyü/Tomarza

